

Ei oppi ojaan kaada - mutta liika on liikaa

**Aiemmin hankitun osaamisen
tunnistaminen ja tunnustaminen
ammattikorkeakouluissa terveysalalla**

Ei oppi ojaan kaada – mutta liika on liikaa

**Aiemin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen
ammattikorkeakouluissa terveysalalla**

Tiina Sipilä ja Marja-Kaarina Koskinen

Tehy ry

Sarja B: Selvityksiä 2/2007

Tiina Sipilä, asiamies, TtM

Marja-Kaarina Koskinen, koulutus- ja tiedepoliittinen asiantuntija, MSc.BMs

Ei oppi ojaan kaada – mutta liika on liikaa

**Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen
ammattikorkeakouluissa terveysalalla**

...

Tehyn julkaisusarja B: Selvityksiä 2/2007

ISBN 978-951-9172-53-8

Painopaikka: Multiprint Oy, 2007

Lukijalle

Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollon hoitohenkilökunta on ammattitaitoista ja hoitajat kouluttautuvat aktiivisesti. Terveydenhuollon ammattihenkilöt suorittavat paljon jatko-, lisä- ja täydennyskoulutusopintoja, joiden aikana he usein suorittavat uudelleen oppiaineita, jotka he hallitsevat jo ammattitoiminnassa. Työelämässä hankittua osaamista ei tunnisteta vielä riittävästi.

Ammattikorkeakouluissa on erilaisia käytäntöjä koulutetun terveydenhuoltohenkilöstön täydentäessä opintoja. Oppilaitokset hyväksyvät vaihtelevasti aiemmin suoritettuja opintoja tai työkokemusta osaksi uutta tutkintoa. Tehyn jäsenet ovat tuoneet puhelimitse ja jäsentilaisuuksissa esiin koulutukseen ja aiemman osaamisen tunnistamiseen liittyviä epäkohtia, joita tässä selvityksessä kartoitetaan.

Raportti liittyy ammattikorkeakoulu Haaga-Helian TUNNE -hankkeeseen, jonka tavoitteena on osaamisen tunnistaminen, arviointi ja tunnustaminen sekä hyvien käytäntöjen paikantaminen ja kehittäminen ammattikorkeakouluopinnoissa. Selvitys on osa Tiina Sipilän ammatillisen opettajan opintoja, ja sen ohjaajina ovat toimineet projektiasiantuntija, KL Raimo Jaakkola ammatillisesta opettajakorkeakoulusta Haaga-Heliasta ja koulutus- ja tiedepoliittinen asiantuntija, MSc.BMs Marja-Kaarina Koskinen Tehystä. Raportin toimitti julkaisuksi Tehyn tiedottaja, VTM Katriina Vasama.

Selvitys on tarkoitettu kaikille Tehyn jäsenille lisäämään tietoa oman ammatillisen osaamisen tunnistamiseksi työpaikoilla sekä jatko-, lisä- ja täydennyskoulutuksen yhteydessä. Selvitys antaa tärkeää tietoa myös viranomaisille ja koulutuksen järjestäjille.

Kiitokset kaikille kyselyyn vastanneille ja ohjaajille.

Tiina Sipilä

Asiamies, TtM

Tehy ry

Tiivistelmä

Tehyn selvitys 2/2007

Ei oppi ojaan kaada – mutta liika on liikaa

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ammattikorkeakouluissa terveysalalla

Tämän selvityksen tarkoituksena oli kartoittaa, miten terveydenhuoltoalan henkilöstön aiempaa osaamista tunnustetaan ja tunnustetaan sairaanhoitajien ammattikorkeakouluopinnoissa Suomessa. Selvitys edistää Tehyn koulutuspoliittisen strategian keskeisten osa-alueiden eteenpäin viemistä yhteistyössä eri yhteistyötahojen kanssa.

Osaamisen tunnistaminen koskee erityisesti aikuisopiskelijoita, joilla on aiempi toisen asteen tai opistoasteen tutkinto ja työkokemusta sosiaali- ja/tai terveydenhuollosta. Sama koskee ulkomailla tutkintonsa suorittaneita. Kyselyyn vastanneiden ammattikorkeakouluista joka toisessa opiskelee ulkomailla sairaanhoitajatutkinnon suorittaneita opiskelijoita.

Lähes kolmasosassa terveysalan ammattikorkeakouluja ei ole vielä sovittu osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöistä. Yleisesti käytössä olevia työvälineitä osaamisen tunnistamiseen ovat todistukset, erilaiset kokeet, henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, näytöt ja haastattelut.

Kun aiemman opistoasteisen tutkinnon suorittanut sairaanhoitaja täydentää opintojaan ammattikorkeakoulututkinnoksi, opiskeluvaatimuksissa on suuria eroja oppilaitosten välillä. Joissakin ammattikorkeakouluissa riittävät 40 opintopisteen opinnot, toisissa vaaditaan jopa 120 opintopisteen opintoja. Ammattikorkeakoulujen välillä oli hämmästyttävän suuria eroja. Kaikki kyselyyn vastanneet ammattikorkeakoulut hyväksyivät työsuhteessa tehdyn harjoittelun osaksi ammattitaitoa edistävää harjoittelua ja vapaavalinnaisia opintoja.

Selvityksestä nousee monia haasteita. Keskeistä on opiskelijoiden tasa-arvoinen kohtelu samojen periaatteiden mukaisesti eri ammattikorkeakouluissa. Osaamisen tunnistamiseen tarvitaan yhdenmukaisia periaatteita ja normiohjausta. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen vaatii saumatonta yhteistyötä oppilaitosten ja työelämän edustajien kesken. Ammattikorkeakoulujen järjestämää lisä- ja täydennyskoulutusta pitäisi voida tukea oppisopimustyyppisen rahoitusjärjestelmän kautta.

Sammandrag

Tehys utredning 2/2007

Kunskap skadar aldrig – men för mycket är för mycket

Identifiering och godkännande av tidigare inhämtat kunnande i yrkeshögskolorna inom vårdbranschen

Syftet med denna utredning var att kartlägga hur man identifierar och godkänner tidigare kunnande hos hälsovårdsbranschens personal i yrkeshögskolestudier för sjukskötare i Finland. Utredningen främjar fortskridande av de centrala delområdena i Tehys utbildningspolitiska strategi i samarbete med olika samarbetsparter.

Identifieringen av kunnande gäller speciellt vuxenstuderande, som har en tidigare examen på andra stadiet eller en institutexamen och arbetserfarenhet inom social-/hälsovården. Samma gäller dem som avlagt examen utomlands. I var annan av de yrkeshögskolor som besvarade enkäten studerar studerande som avlagt sin sjukskötarexamen utomlands.

I närmare en tredje del av hälsovårdsbranschens yrkeshögskolor har man ännu inte kommit överens om hur man praktiskt skall identifiera och godkänna kunnande. Arbetsredskap som allmänt används i identifieringen av kunnande är betyg, olika tester, individuell studieplan, prov och intervjuer.

När en sjukskötare som tidigare avlagt en examen på institutnivå kompletterar sina studier till en yrkeshögskoleexamen, finns det stora skillnader i studiekra-ven mellan läroanstalterna. I en del yrkeshögskolor är det tillräckligt med studier på 40 studiepoäng, i andra krävs upp till studier på 120 studiepoäng. Mellan yrkeshögskolorna råder överraskande stora skillnader. Alla yrkeshögskolor som besvarade enkäten godkänner praktik i arbetsförhållande som en del av praktik som främjar yrkesskickligheten och valfria studier.

Utredningen för fram många utmaningar. Centralt är ett jämställt bemötande av studerande enligt samma principer i olika yrkeshögskolor. För identifiering av kunnande behövs enhetliga principer och normstyrning. Identifiering och godkännande av kunnande kräver ett friktionsfritt samarbete mellan läroanstalterna och arbetslivsrepresentanter. Den kompletteringsutbildning som ordnas av yrkeshögskolorna borde kunna stödas med ett läroavtalsliknande finansieringssystem.

Summary

Tehy Survey 2/2007

Education never hurt anyone – but too much is too much

The identification and recognition by Universities of Applied Sciences of skills and knowledge which have been acquired at an earlier stage in the health care sector

The aim of this survey was to investigate the extent to which any skills and knowledge, acquired by health care professionals at an earlier stage, were identified and recognised whilst they were studying nursing at Universities of Applied Sciences in Finland. The survey will assist Tehy in the development of its key area in education strategy in cooperation with a variety of partners.

The recognition of skills is of particular concern to the mature student who has an upper secondary qualification or a diploma level qualification and who has work experience in social and/or health care services, or who has gained his or her qualification outside Finland. Students who had gained a nursing qualification abroad were attending one half of the Universities of Applied Sciences which replied to the survey.

Nearly one third of the health care Universities of Applied Sciences had not yet agreed upon a practical method for the identification and recognition of skills and knowledge. Certificates, various types of examinations, a personal study programme, demonstration of skills, along with interviews are the most commonly used tools for the identification of skills.

There are considerable differences in the study requirements between different Universities of Applied Sciences for a student who had previously qualified as a nurse by means of a diploma level education and who is undertaking further studies in order to upgrade his or her diploma into a University of Applied Sciences degree. There are some Universities of Applied Sciences in which studies which equal 40 study credits will suffice, whilst in some other Universities of Applied Sciences as many as 120 study credits may be required. The differences found between the various Universities of Applied Sciences were surprising. However, all the Universities of Applied Sciences which replied to the survey accept training at the workplace as a part of the required professional placement and as an optional study item.

This survey reveals numerous challenges. Equal treatment of the student, based on common principles, by each of the Universities of Applied Sciences would be fundamental. Common rules and guidance on standards are required for the

identification of skills. In addition this requires seamless cooperation between the Universities of Applied Sciences and the representatives of the world of work. Further training offered by the Universities of Applied Sciences should receive support which is similar to that which is awarded by the apprentice agreement funding system.

Sisällysluettelo

1	Johdanto	11
2	Terveysalan ammattikorkeakouluopinnot	14
3	Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen	17
3.1	Käsitteiden määrittelyä	17
3.2	Arvolähtökohdat sekä lainsäädännölliset ja ohjaukselliset perusteet	20
3.3	Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöt	23
3.4	Ulkomailla suoritetun terveydenhuoltoalan tutkinnon tunnustaminen Suomen ammattikorkeakouluissa	27
4	Osaamisen tunnistaminen ammattikorkeakouluissa terveysalalla ...	28
4.1	Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen	29
4.2	Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamiskäytännöt	31
4.3	Aiemmin hankitun osaamisen tunnustamiskäytännöt	36
5	Yhteenvedo	38
6	Pohdinta ja johtopäätökset.....	40
	LÄHTEET	44
	LIITTEET	46

1 Johdanto

Kehittämällä ja ottamalla käyttöön menetelmiä, joilla aiemmin hankittu osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan nykyistä paremmin, annetaan arvoa hoitohenkilökunnan eri tavoin työelämässä ja koulutuksessa hankkimalle osaamiselle. Osaamisen tunnistamisen tavoitteena on tehdä yksilön osaaminen näkyväksi ja mahdollistaa koulutusorganisaation ulkopuolella hankitun osaamisen hyödyntäminen opintasuorituksena. Osaamisen tunnistamisesta on hyötyä myös työpaikalla, jossa saadaan henkilöstön osaamispääoma paremmin näkyväksi.

Suomen koulutusjärjestelmät ovat muuttuneet vuosien myötä. Sosiaali- ja terveydenhuollossa työskentelee eri aikana ja eri sisältöisen koulutuksen saaneita hoitajia. Työelämässä oleva hoitohenkilöstö on valmistunut ammattiinsa viidellä eri vuosikymmenellä – osa nykyisin työskentelevistä on saanut koulutuksensa 1960-luvulla. Keskiasteen koulunuudistuksen myötä tehtiin isoja rakenteellisia uudistuksia. Entiset opistoasteen tutkinnot erikoistumisineen lopetettiin ja mm. sairaanhoitajien koulutus siirtyi korkeakouluihin. Sen vuoksi esimerkiksi sairaanhoitajakoulutuksen sisältö ja laajuus ovat erilaisia opistoasteelta ja ammattikorkeakoulusta valmistuneilla hoitajilla.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa urakehitysmahdollisuudet ovat heikot. Alalla on vasta viime vuosina ymmärretty horisontaalisen urakehityksen mahdollisuus ja tärkeys. Perinteisesti sairaanhoitajat ovat lisäkoulutuksen avulla edenneet osastonhoitajiksi, ylihoitajiksi tai opettajiksi, mutta niitä vakansseja on suhteellisen vähän. Vanha erikoistumiskoulutus antoi mahdollisuuden urakehitykseen työn sisällössä, ei niinkään palkkauksellisesti. Nykyään hoitajat voivat syventää ammattiosaamistaan ja asiantuntijuuttaan myös jollain kliinisellä erikoisalueella. Koska aikuiskoulutuksen aloituspaikkoja on vähän, ammattikorkeakoulut eivät voi järjestää riittävästi työelämän kipeästi kaipaamia erikoistumisopintoja.

Sosiaali- ja terveydenhuollon hoitohenkilöstö on kiinnostunut ammattitaitonsa ylläpidosta ja hankkii innokkaasti alansa lisä- ja täydennys-, jatkokoulutusta. Opistoasteen tutkinnon suorittanut hoitohenkilökunta täydentää osaamistaan ammattikorkeakoulututkinnoksi haastavampien työtehtävien toivossa. Näissä opinnoissa pitkän työkokemuksen omaavat sairaanhoitajat joutuvat usein tekemään pitkiä harjoittelujaksoja sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioissa. Jo hallinnassa olevien osaamisalueiden uudelleen opiskelu on turhauttavaa opiskelijoille ja kallista yhteiskunnalle. Voidaan sanoa, että hoitajat opiskelevat tutkinnon ”moneen kertaan”, jotta he kokisivat olevansa työmarkkinakelpoisia ja todistaakseen asian muille. Vastaavaa ei esiinny samassa mittakaavassa millään muulla ammattialalla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon koulutusjärjestelmässä on tapahtunut runsaasti muutoksia Suomen Euroopan Unioniin liittymisen vuoksi ja ammattikorkea-

koulujärjestelmän myötä. Nyt ja tulevaisuudessa jokaisella terveydenhuollon ammattihenkilöllä tulee olla mahdollisuus elinikäiseen oppimiseen. Opinnoissa on tunnistettava ja tunnustettava aiemmin koulutuksessa ja työelämässä hankittua osaamista. Työntekijöiden pitää oppia arvioimaan omaa osaamistaan ja saada se tunnustetuksi lisä-, täydennys- ja jatkokoulutuksen yhteydessä. Koulutusorganisaatioiden tulee kehittää osaamisen tunnistamisen menetelmiä.

Tehyn koulutusstrategiassa (2005) eräänä tavoitteena on terveystieteen osaamisen ja koulutuksen sisällön kehittäminen sekä koulutuksen loppuvaiheeseen sijoitettava, työsuhteessa tehtävä palkallinen ammattitaitoa edistävää harjoittelua. Tehy pyrkii myös luomaan ja kehittämään menetelmiä, joilla voidaan tehdä näkyväksi ja määritellä ammattiryhmäkohtaista asiantuntijuutta, joka on hankittu koulutuksen kautta sekä työkokemuksen ja kehittämisosaamisen myötä. Tätä asiantuntijuutta voidaan hyödyntää työuralla etenemiseen ja käyttää palkkauksen kehittämisen perusteena.

Tehy esitti tavoitteissaan hallituskaudelle (2006), että ”maan hallituksen on ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla varmistetaan hoitohenkilöstön alalla pysyminen, alan säilyttäminen haluttuna työalana, eri aikoina tutkintojen suorittaneiden asema ja alan koulutuksen kehittäminen työelämän tarpeisiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstön täydennyskoulutuksen tulee tapahtua työajalla täysin palvelusuhteen ehdoin.”

Maaliskuussa 2007 Tehyn ammattiosastoille lähetettävässä tavoitekyselyssä tiedusteltiin, miten tärkeänä ammattiosastot pitävät ammatissa ja työssä oppimisen tunnistamista ja tunnustamista lisäkoulutukseen hakeuduttaessa. 90 % kyselyyn vastanneista (n=968) piti asiaa erittäin (68 %) tai melko tärkeänä (22 %).

Toimihenkilökeskusjärjestö STTK:n korkeakoulupoliittisessa linja-asiakirjassa (2006b) esitetään, että koko korkeakoulutukseen laaditaan yhteiset menettelyt aiemmin opitun tunnustamiselle. Tähän työhön tarvitaan sekä työelämän että korkeakoulujen asiantuntemus. STTK painottaa, että koulutus- ja tutkintojärjestelmien rakenteelliset muutokset eivät saa vähentää tai kaventaa aiemmin tutkinnon suorittaneiden lisä- ja täydennyskoulutusmahdollisuuksia, joita nykyiset korkeakoulut tarjoavat. Vanhojen tutkintojen täydentäminen ammatikorkeakoulututkinnoiksi ei saa olla ainoa täydennyskoulutautumisen väylä. Opisto- tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden on voitava osallistua tasaveroisesti tiedekorkeakoulujen tarjoamaan täydennyskoulutukseen korkeakoulututkinnon suorittaneiden kanssa.

Työssä tapahtuvaa oppimista on kyettävä tunnistamaan ja lukemaan hyväksi muodollisessa koulutusjärjestelmässä. Työssä tapahtuvan oppimisen ja hankitun osaamisen tunnistamiseen, dokumentointiin ja tunnustamiseen on luotava hyväksytyt menettelytavat.

Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen tehostaminen ja nykyistä parempi

hyödyntäminen on tärkeää jatko-opintomahdollisuuksien helpottamiseksi ja opiskeluaikojen lyhentämiseksi. Ammattikorkeakoulujen lisä- ja täydennyskoulutuksessa tulee ottaa käyttöön oppisopimustyyppisen rahoitusjärjestelmän mahdollisuuksia. Myös maahanmuuttajien ammatillisen osaamisen ja tutkintojen tunnustamista on parannettava, jotta maahanmuuttajien osaaminen saadaan kansantalouden tuottavaan käyttöön. (STTK 2006a ja 2006c.)

Suomen nykyisessä hallitusohjelmassa (2007) kannustetaan aikuisväestöä oman osaamisen ylläpitoon ja kehittämiseen parantamalla kouluttautumismahdollisuuksia työelämässä, erityisesti muutostilanteissa. Tavoitteena on, että korkeakoulujen täydennyskoulutusmahdollisuuksia laajennetaan, ja selvitetään oppisopimustyyppisen rahoitusjärjestelmän käyttö korkeakoulujen täydennyskoulutuksessa.

Tehy teki vuonna 2005 selvityksen, jossa kartoitettiin Tehyn ammattiosastojen, Tehyn maahanmuuttajataustaisten jäsenten ja työnantajien näkemyksiä maahanmuuttajataustaisten terveydenhuollon ammattihenkilöiden määrästä, työskentelystä, asemasta ja kohtelusta sosiaali- ja terveysalalla Suomessa. Selvityksen mukaan 35 % vastanneista oli suorittanut terveydenhuollon ammattitutkintonsa Suomessa ja 49 % oli suorittanut tutkintonsa sekä ulkomailla että Suomessa. 16 % vastaajista oli suorittanut tutkintonsa ulkomailla, mutta heistä lähes kaikki ilmoittivat hankkineensa Suomessa täydennys- tai lisäkoulutusta. Ulkomaiset tutkinnot oli useimmiten suoritettu Virossa tai Venäjällä, mutta myös muissa Euroopan maissa, kuten Norjassa, Irlannissa, Puolassa, Saksassa ja Ranskassa. Vastaajat kuvasivat lisäkoulutuksen vaihtelevan muutamista tenteistä koko koulutuksen uudelleen suorittamiseen. Useimmiten vastaajat olivat suorittaneet vuodesta kahteen kestäneen lisä- tai pätevyitysmiskoulutuksen. Lisäkoulutuksen syinä mainittiin muun muassa normit, eri maiden koulutuksen vastaamattomuus ja kielitaito. (Markkanen & Tammisto 2005.)

Tämän selvityksen tavoitteena on lisätä sosiaali- ja terveydenhuollon hoitohenkilökunnan tietoisuutta aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisesta ja tunnustamisesta, jotta he hankkiessaan lisä-, täydennys- tai jatkokoulutusta tietäisivät oikeutensa eri tavoin hankitun aiemman osaamisensa hyväksilukemiseen. Raportissa selvitetään osaamisen tunnustamisen ja tunnustamisen käytäntöjä sairaanhoitajan opinnoissa Suomen ammattikorkeakouluissa. Selvityksen lopuksi esitetään kehittämisohdotuksia aiemmin hankitun osaamisen tunnustamis- ja tunnustamiskäytäntöjen kehittämiseksi.

Ammattikorkeakoulu Haaga-Helian TUNNE -hanke on tutkimus-, kehittämis- ja koulutusprojekti, joka ajoittuu vuosille 2007 – 2009. Tämä selvitys on osa TUNNE -hankkeen nykytilan kartoitus -osiota. Hankkeen tavoitteena on selvittää nykyiset periaatteet ja toimintatavat, joilla ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmissa tunnustetaan ja tunnustetaan aiemmin hankittu osaaminen, sekä arvioida ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmien osaamisperuste-

suutta, ja kehittää opetussuunnitelmien kompetenssiperustan ilmaisemista osaamisen tunnustamisen helpottamiseksi. Projektissa kehitetään malleja aiemmin hankitun osaamisen tunnistamiseksi ja tunnustamiseksi sekä koulutetaan ja ohjataan opetus- ja opiskelijoiden ohjaushenkilöstöä aiemmin hankittujen pätevyyksien tunnistamisen arviointiin ja arviointimenetelmiin. (Haaga-Helia 2007; Jaakkola 2007.)

2 Terveysalan ammattikorkeakouluopinnot

Terveydenhuollon ammattien harjoittamista valvotaan alan erityisluonteen, yhteiskunnallisen merkityksen ja ammattitoimintaan sisältyvän potilasturvallisuusriskin vuoksi. Laki (559/1994) ja asetus (564/1994) terveydenhuollon ammattihenkilöistä edistävät potilasturvallisuutta ja vahvistavat terveydenhuollon palvelujen laatua varmistamalla, että terveydenhuollon ammattihenkilöllä on ammattitoiminnan edellyttämä koulutus, riittävä ammatillinen pätevyys sekä muut ammattitoiminnan edellyttämät valmiudet. Terveydenhuollossa on keskeistä varmistaa opiskelijoiden riittävät terveydelliset edellytykset ja soveltuvuus alalle.

Kaikilla ammatillisen perustutkinnon (esim. lähihoitajat), ammattitutkinnon (esim. päihdetyön ammattitutkinto) tai erikoisammattitutkinnon (esim. vanhustyön tai välinehuollon erikoisammattitutkinto) suorittaneilla tulee olla yleinen jatko-opintokelpoisuus, joka syntyy 120 opintoviikon opinnoista. (OPM 2007a.)

Ammattikorkeakouluopiskelijalta edellytetään lukion oppimäärää, ylioppilastutkintoa, ammatillista perustutkintoa tai niitä vastaavia opintoja (120 opintoviikkoa) tai tutkintoa vastaavia ulkomaisia opintoja. Terveydenhuollossa 25 – 30 % opiskelijoista tulee ammattikorkeakouluihin ammatillisen koulutuksen eli toisen asteen opintojen kautta. Sairaanhoidajan opinnot ovat 210 opintopisteen (op) laajuiset, sisältäen vähintään 117 op hoitotyön perus- ja ammattiopintoja, 3 op vapaasti valittavia opintoja sekä 90 op ammattitaitoa edistävää harjoittelua, josta 15 op käytetään oppimateriaalin tekemiseen. Yksi opintopiste on keskimäärin 27 tuntia opiskelijan työtä. (OPM 2007b.)

Terveydenhuollon ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmien ydinosaamiskuvauksen perusteella kunkin koulutusammattin opintojen riittävä valtakunnallinen yhdenmukaisuus ja ajantasaisuus tarkistetaan määräajoin opetusministeriön toimesta. Tarkistetut osaamiskuvaukset, määritellyt opintojen keskeisistä sisäl-

löistä ja opintojen vähimmäislaajuuksista on tarkoitettu ohjeeksi kaikille ammattikorkeakouluille. Viimeisimmät koulutusvaatimukset ovat vuodelta 2006 ja niissä kuvatussa ammattikohtaisessa osaamisessa on määritelty kunkin ammatin toiminta- ja vastuualue, koulutuksen aikana saavutettava työelämän edellyttämä ammatillinen osaaminen, osaamisen saavuttamisessa tarvittavat keskeiset opinnot sekä näiden opintojen vähimmäisopintopisteet. (OPM 2006.)

Ammattikorkeakouluasetuksen (352/2003) mukaan ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluu: 1) perus- ja ammattiopintoja, 2) vapaasti valittavia opintoja, 3) ammattitaitoa edistävää harjoittelua sekä 4) opinnäytetyö. Vapaasti valittavien opintojen määrä vaihtelee eri ammattikorkeakouluissa. Asetus asettaa myös ammattikorkeakoulututkintoon johtaville opinnoille seuraavia yleisiä tavoitteita:

- laaja-alaiset käytännölliset perustiedot ja -taidot sekä niiden teoreettiset perusteet asianomaisen alan asiantuntijatehtävissä toimimista varten
- edellytykset asianomaisen alan kehityksen seuraamiseen ja edistämiseen
- valmiudet jatkuvaan koulutukseen
- riittävä viestintä- ja kielitaito
- asianomaisen alan kansainvälisen toiminnan edellyttämät valmiudet

Perusopintojen tavoitteena on antaa opiskelijalle laaja-alainen yleiskuva asianomaisen tehtäväalueen asemasta ja merkityksestä yhteiskunnassa, työelämässä ja kansainvälisesti, perehdyttää opiskelija tehtäväalueen yleisiin teoreettisiin perusteisiin ja viestintään sekä antaa hänelle määritetty kielitaito. Ammattiopintojen tavoitteena on perehdyttää opiskelija ammatillisen tehtäväalueen keskeisiin ongelmakokonaisuuksiin ja sovellutuksiin sekä niiden tieteellisiin perusteisiin siten, että opiskelija kykenee itsenäisesti työskentelemään tehtäväalueen asiantuntijatehtävissä ja yrittäjänä sekä osallistumaan työyhteisön kehittämiseen. Harjoittelun tavoitteena on perehdyttää opiskelija ohjatusti erityisesti ammattiopintojen kannalta keskeisiin käytännön työtehtäviin sekä tietojen ja taitojen soveltamiseen työelämässä. Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietojaan ja taitojaan ammattiopintoihin liittyvissä käytännön asiantuntijatehtävissä. (OPM 2006.)

Ammattikorkeakoulututkinto antaa laajapohjaiset valmiudet ammatissa toimimiseen. Hoitohenkilökunnan työelämälähtöistä erikoisosaamista vahvistetaan lisä- ja täydennyskoulutuksen avulla. Ammattikorkeakoulut järjestävät perusopintojen lisäksi terveysalan tutkintoon johtavana koulutuksena ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja sekä ammatillisia erikoistumisopintoja ja avointa ammattikorkeakouluopetusta. Terveysalan ammattikorkeakoulutusta annetaan 25 ammattikorkeakoulussa Suomessa. Parlamentaarisen aikuiskoulutustyö-

ryhmän mietinnön (3:2002) mukaan ammatillinen lisäkoulutus tulee kyetä paremmin kytkemään työntekijän työtehtäviin ja työyhteisön kehittämissuunnitelmiin. (OPM 2007a.)

Ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot ovat tutkintojärjestelmää täydentäviä ja ammatillista kehittymistä edistäviä laajoja täydennyskoulutusohjelmia, joita järjestetään korkeakoulututkinnon tai ammatillisen opistoasteen tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon suorittaneille ja muille riittävät opiskeluvälmiudet omaaville. Erikoistumisopinnoissa syvennyttään johonkin oman työn erikoisalueeseen, kuten johtamiseen tai kliiniseen asiantuntijuuteen. Korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen (464/1998) mukaan myös opistoasteen koulutuksesta valmistuneet voivat suorittaa erikoistumisopinnot ammattikorkeakoulussa. (OPM 2004 ja 2006.)

Opetusministeriö asetti työryhmän, joka toteutti v. 2006 selvityksen ”Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon”. Tehtävänä oli myös määrittellä ammattialan valtakunnalliset yhdenmukaisuutta edellyttävät erikoistumisopinnot ja laatia suunnitelma erikoistumisopintojen osaamiskuvausten ja keskeisten opintojen laatimiseksi. Ryhmä piti tärkeänä, että opistoasteisen peruskoulutuksen saaneiden erikoistumisopintojen tarve ja opiskelumahdollisuudet selvitetään erikseen. Opistoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen jälkeen suoritettavat erikoistumisopinnot tulee suunnitella ja järjestää siten, että ne peruskoulutuksesta riippumatta johtavat samantasoisin osaamisvalmiuksiin työelämässä. Työryhmä esitti, että työelämän tarvitseman erikoiskoulutetun henkilöstön ammattikuntaohtainen tarve ja valtakunnallisesti yhdenmukaisen osaamisen tarve määritellään tiiviissä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijoiden kanssa.

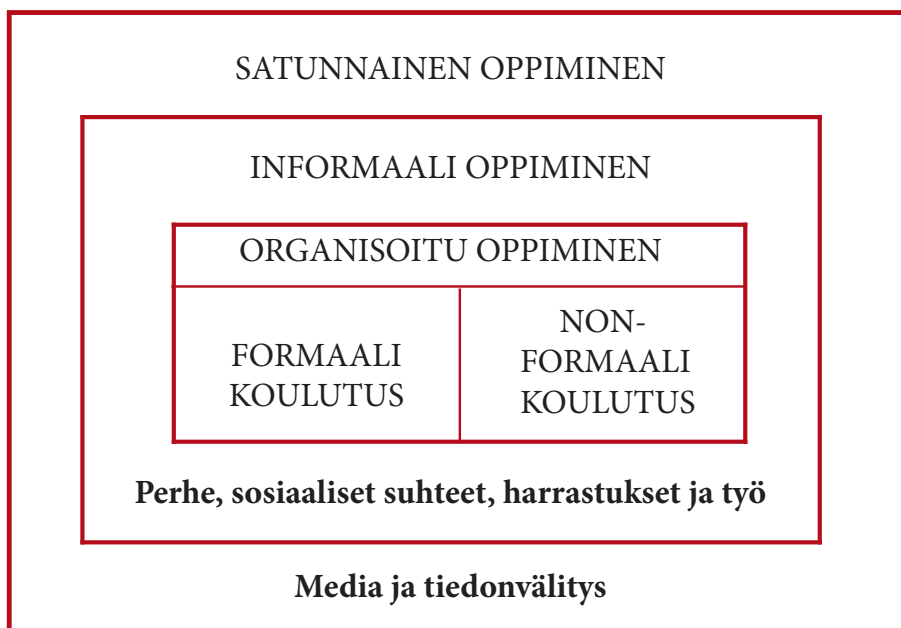
Terveysalan verkosto on koonnut yhteen vapaaehtoisuuteen perustuvia ryhmiä, joiden tehtävänä on yhtenäistää erikoistumisopintojen sisältöä opetussuunnitelmien tasolla, esimerkkinä mielenterveystyön erikoistumisopinnot.

3 Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

3.1 Käsitteiden määrittelyä

Elinikäisellä oppimisella (lifelong learning) ymmärretään kaikkea elämän aikana tapahtuvaa oppimista, jonka tavoitteena on kohentaa henkilökohtaisia, kansalaisuuteen liittyviä sekä sosiaalisia ja/tai työhön liittyviä tietoja ja taitoja. Oppimista tapahtuu monenlaisissa ympäristöissä.

Kuviossa 1 verrataan eri oppimisympäristöjen suhdetta toisiinsa. Uloimman kehän muodostaa satunnainen oppiminen, jonka keskeisimpiä oppimisympäristöjä ovat media ja tiedonvälitys. Keskeisimpiin ympäristöihin kuuluva informaalisen oppimisen pääasiallisia ympäristöjä ovat perhe, sosiaaliset suhteet, harrastukset ja työ. Sisimmän kehikon muodostavat formaali ja non-formaali koulutus, jotka ovat organisoitua oppimista. Suurin osa työikäisten oppimisesta tapahtuu formaalin koulutuksen ulkopuolella, etenkin työssä. (Nyyssölä 2002; OPM 2007b.) Oppimiseen ja aiemmin hankitun osaamisen tunnustamiseen liittyviä käsitteitä ja niiden välisiä suhteita on kuvattu liitteessä (Liite 1).

Kuvio 1. Oppimisympäristökehikko (vrt. Nyyssölä 2002).

Formaali eli virallinen koulutus tapahtuu oppilaitoksissa ja oppiminen on oppimistavoitteiden, oppimiseen käytetyn ajan tai oppimiseen saatavan tuen osalta järjestelmällistä, ja siitä saa todistuksen. Formaali oppiminen on tarkoituksellista oppijan näkökulmasta. (OPM 2007b.)

Non-formaalissa eli epävirallisessa koulutuksessa oppiminen on järjestelmällistä oppimistavoitteiden, oppimiseen käytetyn ajan tai oppimiseen saatavan tuen osalta. Epävirallinen oppiminen on oppijan näkökulmasta tarkoituksellista ja sitä hankitaan usein työpaikkojen omana koulutuksena ja vapaan sivistystyön organisaatioissa. (OPM 2007b.)

Informaali oppiminen eli arkioppiminen on oppimista päivittäisissä työssä ja perheeseen tai vapaa-aikaan liittyvissä toiminnaissa. Arkioppiminen ei ole järjestelmällistä oppimistavoitteiden, oppimiseen käytetyn ajan tai oppimiseen saatavan tuen osalta, eikä siitä yleensä saada todistusta. Usein naisille ominaiset taidot, kuten yhteistyökyky, sosiaaliset taidot, organisointitaito ja informaationvälitys kuvataan ”luontaisina kykyinä”, jolloin näitä taitoja ei tunnusteta koulutusta vaativiksi ammattitaidoiksi, vaikka ne ovat keskeisiä useissa ammateissa. Arkioppiminen voi olla tarkoituksellista, tahatonta tai sattumanvaraista. ”Hiljainen tieto” tai ”äänettömät taidot” opitaan tässä ympäristössä. (Keurulainen 2006; OPM 2007b.)

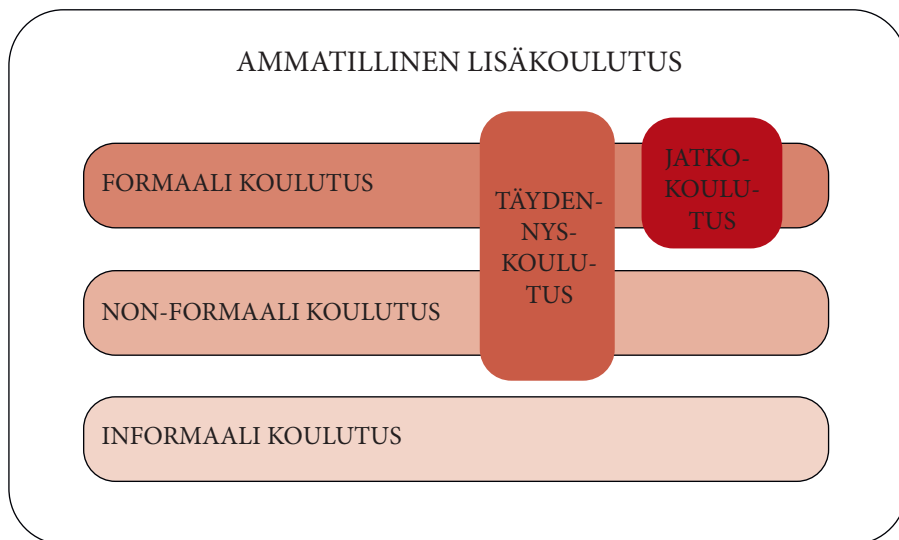
Henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS) on opiskelijan ja korkeakoulun yhdessä sopima suunnitelma siitä, mitä opintoja opiskelija suorittaa ja miten, milloin ja missä järjestyksessä. Tässä otetaan huomioon aiemmat opinnot, ja työssä hankittu osaaminen, joita tarkastellaan korvaavuuksina tai hyväksiluukuina. HOPS:in laadintaa tuetaan tutor-toiminnalla ja opinto-ohjauksella. (Valter 2007.)

Lisäkoulutuksella ymmärretään kaikkea koulutusta, joka lisää henkilöstön osaamista omalla tehtäväalueellaan. Ammatillisena lisäkoulutuksena on mahdollista suorittaa muun muassa ammattitutkintoja ja ammattitaitoa täydentäviä kursseja.

Täydennyskoulutuksella tarkoitetaan väestön terveystarpeisiin ja muuttuviin hoitokäytäntöihin pohjautuvaa sekä terveydenhuollon henkilöstön täydennyskoulutustarpeen arviointiin perustuvaa suunnitelmallista koulutusta. Täydennyskoulutus on lakisääteistä koulutusta ja siitä määrätään tarkemmin STM:n asetuksessa 1194/2003.

Jatkokoulutuksella tarkoitetaan jatko-opintoja, jotka johtavat ammattikorkeakoulun jatkotutkintoon (ylempi ammattikorkeakoulututkinto) tai yliopiston jatkotutkintoihin.

Kuviossa 2 kuvataan lisä-, täydennys- ja jatkokoulutuksen suhdetta eri oppimisympäristöihin.

Kuvio 2. Lisä -, täydennys- ja jatkokoulutuksen suhde eri oppimisympäristöihin.

Muuntokoulutuksessa tavoitteena on suorittaa esimerkiksi ammattikorkeakoulututkinto, jolloin opistoasteinen sairaanhoitaja täydentää tutkintonsa ammattikorkeakoulututkinnoksi.

Monimuoto-opetuksella tarkoitetaan opiskelua, joka voi tapahtua eri ympäristöissä. Se voi sisältää lähiopiskelua, ohjattua opetusta, etäopiskelua ja itseopiskelua. Lähiopetusta annetaan pääasiassa luentoina, harjoitustöinä ja seminaareina. Lisäksi opetus voidaan toteuttaa tietoverkon välityksellä verkko-opetuksena tai virtuaaliopetuksena. (Valter 2007.)

Osaamisen tunnistamisprosessi koostuu kolmesta vaiheesta: tunnistamisesta, arvioinnista ja tunnustamisesta. Tunnistamisella (identification) pyritään havaitsemaan tai löytämään arkioppimisen sekä epävirallisen oppimisen kautta hankitut tiedot ja taidot. Arvioinnin (assessment) avulla määritellään niiden vastaavuus suhteessa virallisessa koulutuksessa hankittuihin tietoihin ja taitoihin. Tunnustaminen (recognition) antaa arkioppimisen sekä virallisen oppimisen kautta hankituille tiedoille ja taidoille virallisen aseman virallisessa koulutuksessa. (Niskanen & Lepänjuuri 2006; Nyyssölä 2002.)

Osaamisen tunnistamisella (identification of competences) tarkoitetaan aiempien opintojen ja osaamisen tallentamista ja näkyväksi tekemistä. Opiskelija pyrkii ymmärtämään aiemmin hankkimaansa osaamista ja jäsentää sen suhteessa osaamistavoitteisiin siten, että hän pystyy kuvaamaan ja näyttämään osaamisensa. Korkeakoulu arvioi opiskelijan esittämät oppimistulokset sekä

niiden suhteen opintojen osaamistavoitteisiin ja myöntää tämän perusteella hyväksiluvun. Tärkeinä periaatteina osaamisen tunnustamisessa ovat hyväksyttävyyden, riittävyys, luotettavuus ja ajantasaisuus. (OPM 2007b.)

Hyväksilukemisella (credit transfer) ymmärretään opintojen, harjoittelun, työkokemuksen tai osaamisen hyväksymistä osaksi suoritettavaa tutkintoa tai kurssia, pakollisiin tai valinnaisiin opintoihin (Liite 1). Aikaisempien opintojen tunnustamisessa (Recognition of studies) on käytettävä apuna hyväksilukemisen kriteerejä, joissa otetaan huomioon alan valtakunnalliset suositukset ja käytännöt. Suomessa korkeakouluissa vakiintuneet hyväksilukemisen alakäsitteet ovat korvaaminen ja sisällyttäminen. *Korvaamisessa* opetussuunnitelmiin kuuluvia pakollisia opintoja korvataan muilla sisällöltään vastaavilla saman alan opinnoilla. *Sisällyttämisessä* muualla suoritettu opintoja liitetään osaksi tutkintoa sivuainekorvaavuuksina, vaihtoehtoisina opintoina tai vapaasti valittavina opintoina. (OPM 2007b; Vääntinen 2006.)

Osaamisen tunnustaminen (recognition/accreditation of competences) tarkoitetaan aiempien opintojen ja hankitun osaamisen hyväksymistä opintosuorituksiksi, jolloin se antaa aiemmin hankitulle osaamiselle virallisen aseman (Liite 1). Osaaminen voi syntyä joko formaalissa oppimisessä, epävirallisessa oppimisessä tai arkioppimisessä. (OPM 2007b.)

Tutkintojen tunnustaminen (recognition of qualifications) on toimivaltaisen viranomaisen hyväksymispäätös siitä, millaisen kelpoisuuden ulkomainen tutkinto antaa koulutukseen ja/tai työtehtäviin (Liite 1). Tutkintojen tunnustaminen voi olla tutkintojen akateemista tunnustamista ja tutkintojen ammattillista tunnustamista (professional recognition). Tutkintojen *akateemisella tunnustamisella* tarkoitetaan tutkinnon tunnustamista jatko-opintoja varten. *Ammattillinen tunnustaminen* tarkoittaa toimivaltaisen viranomaisen päätöstä virkakelpoisuuden tai ammattiharjoittamisoikeuden myöntämisestä aiemmin hankitun osaamisen tai ulkomailta suoritettujen tutkinnon perusteella. (OPM 2007b; Saarinen 2000.)

3.2 Arvolähtökohdat sekä lainsäädännölliset ja ohjaukselliset perusteet

Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen on ollut Suomen koulutusjärjestelmän kehittämisen kohteena useiden vuosien ajan. Osaamisen tunnustamiselle on laadittu kansallisia linjauksia, joiden pohjalta on tarkoitettu yhdenmukaistaa alakohtaisia käytäntöjä. Opetusministeriön asettama työryhmä on linjannut vuonna 2004 ilmestyneessä selvityksessä osaamisen tunnustamisen yleisiä peri-

aatteita (OPM 2004). Vuonna 2007 julkaistussa raportissa arvioidaan nykyisten käytäntöjen ja prosessien toimivuutta ja yhdenmukaisuutta eurooppalaisten linjausten kanssa, tuodaan esiin ja pyritään levittämään hyviä käytäntöjä sekä esitetään suosituksia osaamisen tunnustamisen yhteisiksi periaatteiksi ja tunnistamisprosessin toteuttamiseksi (OPM 2007b).

Aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisesta on hyötyä yksilölle, korkeakoululle, työnantajalle ja koko yhteiskunnalle. Osaamisen tunnustaminen helpottaa opiskelemaan pääsyä ja säästää koulutukseen käytettyä kokonaisaikaa, jos koulutuksellisia päällekkäisyyksiä voidaan välttää. Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen motivoi opiskeluun ja elinikäiseen oppimiseen. Työnantajalle osaamisen tunnustaminen voi olla osa henkilöstöresurssien johtamista ja parantaa käsitystä työntekijöiden osaamisesta. Sen avulla voidaan paremmin määrittellä hoitotyöntekijöiden koulutustarpeita. Yhteiskunnassa tulee inhimillisten ja taloudellisten resurssien säästämiseksi välttää koulutusten päällekkäisyyksiä. (OPM 2007b.)

Euroopan neuvoston ja UNESCO:n laatima korkea-asteen tutkintojen tunnustamista koskeva Lissabonin yleissopimus tuli Suomessa voimaan 1.3.2004. Se sisältää suosituksia kansainvälisen koulutuksen järjestämisen laatuksiteereistä ja hyvistä käytännöistä. Eri maissa suoritettujen tutkintojen tunnustaminen ja vertailtavuus edellyttää, että koulutuksen tavoitteet sidotaan konkreettisiin työelämäperustaisiin osaamisvaatimuksiin ja -kuvauksiin. (Arene 2007; OPM 2007b.)

Vuonna 1998 käynnistyneen Bolognan prosessin tavoitteena on yhtenäisen ja yhteensopivan eurooppalaisen koulutusalueen muodostuminen vuoteen 2010 mennessä. Prosessin tavoitteita ovat koulutuksen laadunvarmistusjärjestelmien kehittäminen ja tutkintorakenteiden yhdenmukaistaminen. Eri maiden tutkintorakenteiden ymmärrettävyyttä paransi vuonna 2005 käyttöön otettu opintojen yhtenäinen mitoitussjärjestelmä (ECTS, European Credit Transfer System). Sen yhteydessä siirryttiin opintoviikko-käsitteestä opintopiste-järjestelmään, jonka lähtökohtana on opiskelijan työmäärä, joka tarvitaan oppimistuloksina tai hankittavina taitoina määriteltävien oppimistavoitteiden saavuttamiseksi. (OPM 2007b.)

Bolognan prosessissa mukana olevat maat ovat sitoutuneet laatimaan vuoteen 2010 mennessä kansalliset korkeakoulututkintojen viitekehukset. Korkeakoulututkinnot kuvataan niiden vaatiman työmäärän, tutkintojen tason ja niille määriteltujen yleisten oppimistulosten, tutkintojen tuottaman jatko-opintokelpoisuuden ja ammatillisen pätevyyden kautta. Tutkinnot jaetaan ensimmäisen, toisen ja kolmannen syklin tutkintoihin ja ne kuvataan tutkintojen tuottamien tietojen, taitojen ja kompetenssin kautta. Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten (EQF, European Qualifications Framework) keskeisen osan muodostavat oppimistuloksina kuvatut Euroopan laajuiset viitetasot, jotka tulevat kattamaan

koko koulutusjärjestelmän tuottaman osaamisen. EFQ tulee muodostumaan kahdeksasta viitetasosta, jotka kuvaavat henkilön tietoja, taitoja ja osaamista oppimistulosten näkökulmasta. EU jäsenvaltioiden tulee vahvistaa yhteydet oman tutkintojärjestelmänsä ja EQF-kehiksen välillä. (OPM 2007b.)

Ammattipätevyyden tunnistamista koskevassa Euroopan parlamentin ja neuvoston ammattipätevyysdirektiivissä (2005/36 EY) vahvistetaan säännöt, joiden mukaisesti jäsenvaltion on tunnustettava EU-kansalaisen toisessa jäsenvaltiossa hankkima koulutus tai ammattipätevyys, kun jäsenvaltiossa edellytetään säännellyn ammatin harjoittamisen aloittamiseksi tai harjoittamiseksi määrättyä ammattipätevyyttä (OPM 2007b).

Tutkintojen tunnistamislainsäädäntöön kuuluu kolme tunnustamisjärjestelmää: yleinen tutkintojen tunnustamisjärjestelmä, ammattikokemuksen tunnustamiseen perustuva järjestelmä (ammattikokemusjärjestelmä) ja koulutuksen vähimmäisvaatimusten yhdenmukaistamiseen perustuva tunnustamisjärjestelmä (yhdenmukaistamisjärjestelmä). Yleisessä tutkintojen tunnustamisjärjestelmässä on viisi pätevyystasoa. Ammattipätevyyden tunnustamiseen oikeuttava tutkinto voi olla yhtä pätevyystasoa alempi kuin tutkinto, jota vastaanottava EU jäsenmaa vaatii. Ammattikokemusjärjestelmä perustuu ammattipätevyyden automaattiseen tunnustamiseen, kun henkilö osoittaa täyttävänsä direktiivissä säädetyt ammatinharjoittamiselle asetetut määräajat. Yhdenmukaistamisjärjestelmän alaan kuuluvissa lääkärin, yleissairanhoidosta vastaavan sairaanhoitajan, hammaslääkärin, eläinlääkärin, kättilön ja proviisorin ammateissa säilyy tutkintojen automaattinen tunnustamisjärjestelmä, joka perustuu koulutuksen vähimmäisvaatimusten yhdenmukaistamiseen. (OPM 2007b.)

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista (352/2003) mahdollistaa aiemmin hankitun osaamisen hyväksilukemisen. Asetuksen mukaan ammattikorkeakoulun tulee huolehtia, että opiskelija saa lukea tutkintoa suorittaessaan hyväkseen muussa kotimaisessa tai ulkomaisessa oppilaitoksessa suorittamiin vastaavia korkeakouluopintoja, korvata tutkintoon kuuluvia opintoja ja harjoittelua muilla samantasoisilla opinnoilla tai vastaavalla harjoittelulla tai työkokemuksella.

Ammattikorkeakoulut ovat autonomisia ja niillä on omat sisäiset sääntönsä ja ohjeensa sekä oma päätöksentekojärjestelmänsä. Tästä johtuen opiskelijat voivat joutua eriarvoiseen asemaan tutkintojen täydentämisessä, mitä ei voi pitää hyväksyttävänä.

3.3 Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöt

Osaamista on opittava tunnistamaan entistä joustavammalla tavalla, sillä oppimista tapahtuu hyvin erilaisissa ympäristöissä. Ammattikorkeakouluissa on tärkeä kehittää toimintatapoja, joilla opiskelija voi nykyistä paremmin osoittaa sellaisen osaamisensa, jota ei voida osoittaa todistuksilla. Oppilaitosten ohella hoitotyöntekijät oppivat työpaikoilla ja vapaa-ajan toiminnoissa valmiuksia (esimerkiksi ATK -taidot), joita he tarvitsevat työssään. Tavoitteena on kehittää henkilökohtaista opintosuunnitelmaa oppimisen ja urasuunnittelun välineenä. Koulutustoiminnan tulee helpottaa opiskelijan joustavaa sijoittumista työelämään. (Niskanen & Lepänjuuri 2006.)

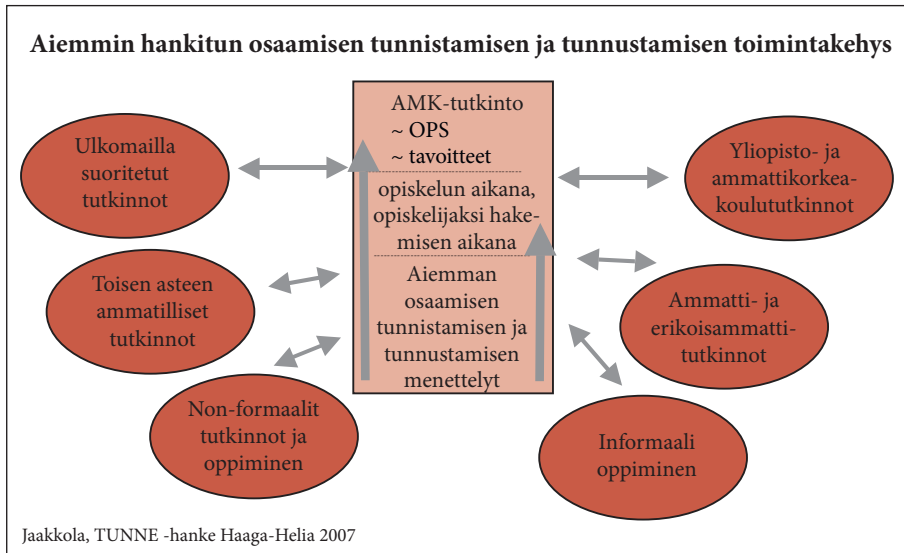
Osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa on kyse koulutuksen ja työelämän kehittämisestä. Tämän vuoksi koulutuksen malleja ja rakenteita on kehitettävä työelämälähtöisesti. Opiskelijan oppimisen perusta on rakennettava vahvaksi, oppimismahdollisuuksien kirjo laajaksi, opitulle on saatava julkinen tunnustus ja opiskelijoille on tarjottava tietoja ja tukea oppimispolkujen rakentamiseen. Myös opettajien ja kouluttajien tiedot ja taidot on saatava ajankohdaisiksi. (Niskanen & Lepänjuuri 2006.)

Ammattikorkeakouluilla tulee olla järjestelmä aiemmin hankitun osaamisen tunnustamiseksi. Opetussuunnitelmia on kehitettävä osaamisperusteisesti ja osaamista on tunnistettava suhteessa määrittelyihin tavoitteisiin ja kriteereihin. Korkeakoulujen tulee määrittellä opetussuunnitelmissaan tutkintojen ja tutkintojen osien osaamistavoitteet. Korkeakoulut määrittelevät, miten suuri osa tutkinnosta on suoritettava tutkinnon myöntävässä ammattikorkeakoulussa. Hyväksiluvun ja mahdollisesti täydentävien opintojen määrittelyn arvioinnin on oltava yhdenmukaista ja perustuttava korkeakoulussa päätettyihin linjauksiin. Korkeakoulujen on säännöllisesti arvioitava osaamisen tunnustamisen vaikututtavuutta opetussuunnitelmaan, opiskelijoiden osaamisen kehittymiseen ja henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan sekä valmistumisaikoihin ja työelämään siirtymiseen. Korkeakoulujen aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisjärjestelmän kehittämistä seurataan korkeakoulujen tulos- ja tavoiteohjauksessa. (OPM 2007b.)

Aiemmin hankittua osaamista arvioidaan kahdessa vaiheessa: opiskelijan hakessa korkeakouluun ja arvioitaessa hyväksytyin opiskelijan aiemmin hankkimaa osaamista. Opiskelijoita on ohjattava oman osaamisensa tunnistamiseen opiskelujen aikana. Osaamisen tunnistamisessa on otettava huomioon ulkomaiset tutkinnot, toisen asteen ammatilliset tutkinnot, non-formaalit tutkinnot ja oppiminen, informaali oppiminen, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot sekä yliopistotutkinnot (Kuvio 3). Työelämässä tapahtuva oppiminen ja kehitysprojektit tulevat näkyväksi sekä informaalisessa, että non-formaalisessa oppimisessa. Siirtyminen korkeakoulusektorilta toiselle tuottaa ongelmia ja

käytännöt ammattikorkeakoulussa opiskelleen siirtyessä yliopistoon tai yliopistosta ammattikorkeakouluun vaihtelevat. Opiskelijoiden kohtelun on oltava yhdenmukaista, tasa-arvoista ja ennakoitavaa. (OPM 2007b.)

Kuvio 3. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen toimintakehys (Jaakkola, TUNNE -hanke, Haaga-Helia 2007).

Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen koulutuksessa tarkoittaa myös muualla kuin muodollisessa koulutuksessa opitun tunnistamista ja tunnustamista. Haasteena on eri tavoin ja eri paikoissa tapahtuneen oppimisen tunnistaminen. On annettava arvo osaamiselle, joka ihmisellä on olemassa. On kyse elinikäisen oppimisen strategiasta, tarkoituksenmukaisesta koulutusprosessista ja eri ympäristöissä hankitun osaamisen hyödyntämisestä. Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen on osa elinikäistä oppimista. Osaamisen tunnustamisen avulla helpotetaan opiskelemaan pääsyä ja vältetään päällekkäisiltä koulutuksilta sekä voidaan lyhentää opintoihin käytettyä aikaa. Tällöin myös koulutuksen resurssit voidaan hyödyntää tehokkaasti ja koulutusprosessi on tarkoituksenmukaisempi. (Niskanen & Lepänjuuri 2006; OPM 2007b.)

Osaamisen tunnistamisen, arvioinnin ja tunnustamisen prosessia edeltää osaamisen määrittely kulloistenkin koulutuksellisten tavoitteiden mukaisesti. Hyväksilukua helpottaa aiemmin suoritettujen opintojen sisällön tunteminen. Opetussuunnitelman lisäksi tarvitaan välineitä, joiden avulla on mahdollista tunnistaa eri tavoin työelämässä aiemmin hankittua osaamista. Tätä osaamista tulisi kuvata koulutuksen osaamistavoitteiden mukaisesti. Koulutuksessa arvioidaan osaamista suhteessa opetussuunnitelman ilmaisemiin ammattitaitovaa-

timuksiin. Koulutuksen järjestäjän on tehtävä osaamisen tunnustaminen avoimella ja läpinäkyvällä tavalla. (Niskanen & Lepänjuuri 2006; OPM 2007b.)

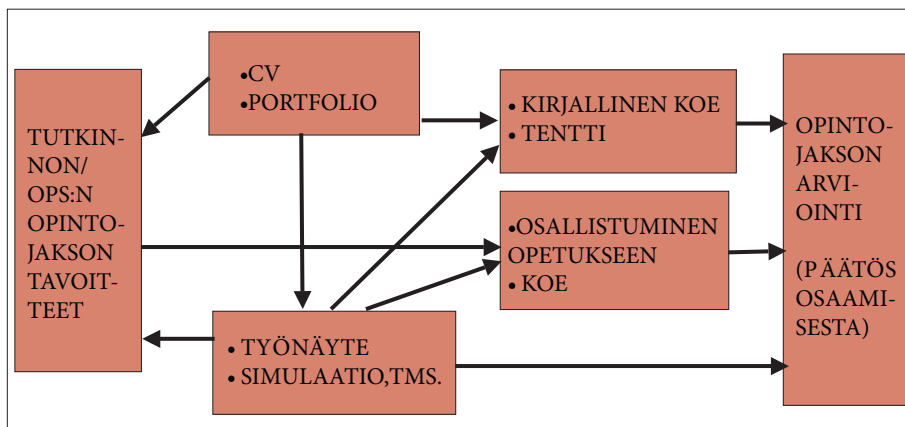
Korkeakouluissa elinikäisen oppimisen ja aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisen keskeisiä työkaluja ovat osaamislähtöiset opetussuunnitelmat, henkilökohtaiset opintosuunnitelmat (HOPS) ja erilaiset osaamisen näyttämisen tavat. Opiskelijoiden tulee kartoittaa ja verrata, onko heillä mahdollisesti sellaista aiemmin hankittua osaamista, joka vastaa korkeakoulun osaamistavoitteita, ja johon heidän kannattaa hakea hyväksilukua. Myös korkeakoulu saa tarkempaa tietoa opiskelijan aikaisemmasta osaamisesta ja pystyy opiskelijan kanssa nivomaan muualla kuin muodollisessa koulutuksessa saadun osaamisen paremmin yhteen muun oppimisen kanssa. Ammattikorkeakoulujen sisäisissä ohjeissa on kirjattuna korkeakoulukohtaisesti ohjeita menettelytavoista, joilla hyväksilukemista voidaan toteuttaa kussakin koulutusyksikössä. Toteutukseen tarvitaan runsaasti tiedotusta ja ohjausta. (OPM 2007b; OPM 2004.)

Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tulee kehittää osaamisen tunnistamisen tarpeisiin. Yleisesti käytössä olevia osaamisen näyttämisen työvälineitä ovat esimerkiksi CV, HOPS, portfolio eli osaamiskansio, haastattelu yksin tai ryhmässä, kirjalliset ja suulliset kuulustelut, lokikirja ja/tai osaamispäiväkirja, todistukset sekä työsuoritukset ja työn seuranta todellisessa tilanteessa.

Portfolion avulla kuvataan usein opintojen aikana tapahtuvaa oppimisprosessia, mutta se soveltuu myös aiemmin hankitun osaamisen näyttämiseen. Portfolio auttaa opiskelijaa arvioimaan omaa oppimisprosessiaan. Se ei sellaisenaan riitä osaamisen näytöksi, vaan opiskelijan on lisäksi selvitettävä suullisesti ja/tai kirjallisesti ammatilliset ja henkilökohtaiset kehitysvaiheet, joiden kautta hän on päätenyt lopputulokseen.

Haastattelua ja kuulusteluja suositellaan käytettäväksi yhdessä muiden osaamisen näyttötapojen kanssa. Autenttiseksi ongelmanratkaisutilanteeksi suunniteltu kuulustelu osoittaa hyvin aiemmin hankittua osaamista. Lokikirjan avulla opiskelija voi seurata osaamisensa lisääntymistä esimerkiksi yhden opintojakson aikana. Osaamispäiväkirja on opiskelijan henkilökohtaisen reflektiivisen ajattelun työväline, josta voidaan seurata opiskelun myötä saatuja työelämävalmiuksia. (OPM 2007b.)

Kuviossa 4 kuvataan osaamisen tunnistamisprosessia, jossa tunnistaminen etenee opiskelijan yksilöllisistä lähtökohdista käsin.

Kuvio 4. Osaamisen tunnustamisprosessi (Jaakkola 2007).

Esseetä käytetään korkeakouluissa paljon opiskelijan osaamisen todentamiseksi. Sillä voidaan myös täydentää muuta osaamisen näyttöä. Projektitai opinnäytetyö on vaativa osaamisen näytön keino. Opiskelija voi osoittaa työssä hankitun osaamisen tai pätevyyden antamalla opetusnäytteen, demonstraation tai muun työnäytteen aidossa tai simuloitussa tilanteessa. Simuloitussa työtilanteessa opiskelija toimii kontekstissa, jossa esiintyvät kaikki aidon työtilanteen elementit, joissa hänen tulee osoittaa osaamisensa. Havainnointi mahdollistaa käytännöllisten taitojen arvioinnin luonnollisessa työympäristössä. Osaamisen tunnistamiseen voidaan käyttää myös osaamiskartoituksia sekä erilaisia dokumentteja, kuten työtodistuksia, suosituskirjeitä ja kokousmuistiota. (Niskanen & Lepänjuuri 2006; OPM 2007b; Saarinen 2006.)

EU:n sisäisen koulutustason tunnistamisen välineiksi on laadittu tutkintotodistuksen liite (Diploma Supplement), jossa kuvataan todistuksen haltijan suorittamien opintojen luonnetta, laajuutta, tasoa, sisältöä ja asemaa kansallisessa koulutusjärjestelmässä sekä suoritetun tutkinnon tuottamaa kelpoisuutta. Liitteen tarkoituksena on tehdä helpommaksi ymmärtää, mitä tietoja ja taitoja tutkinnon suorittamiseksi on pitänyt hankkia. Kaikkia koulutusasteita palveleva Europassi on henkilökohtainen, useista asiakirjoista koostuva koordinoitu kansio, jota kansalaiset voivat käyttää osoittaakseen ja esittääkseen tutkintonsa ja pätevyytensä eri puolilla Eurooppaa sekä työmarkkinoilla että koulutuksessa. (OPM 2007b.)

Ammattikorkeakoulut ovat viime vuosina tehneet osaamisperustaisia opetussuunnitelmia, joissa on määritelty opintojen tavoitteet, osaaminen, kompetenssit ja kriteerit. Myös tutkinnon ja opintojaksojen rakenne ja sisällöt on määriteltävä, jotta ne vastaisivat työelämässä tarvittavia vaatimuksia. Epävirallisesti opitun tunnustaminen onnistuu, jos opiskeluohjelmat on modularisoitu ja niiden tavoitteet ja sisällöt tai oppimistulokset määritellyt. (Keurulainen 2006; Saarinen 2006.)

3.4 Ulkomailla suoritetun terveydenhuoltoalan tutkinnon tunnustaminen Suomen ammattikorkeakouluissa

Terveydenhuollon ammattihenkilöiden vapaata liikkumista Euroopan unionin alueella ja Euroopan talousalueella (ETA) koskevat keskeiset määräykset on kirjattu EU:n perussopimusten lisäksi viiteen ammattipätevyysdirektiiviin. Nämä koskevat lääkäreitä, hammaslääkäreitä, proviisoreita, sairaanhoitajia ja kättilöitä. Erityisdirektiivit määrittelevät näiden ammattien koulutusta, tutkintotodistuksia ja ammatinharjoittamisoikeutta. (OPM 2006.)

Kevään 2007 aikana olivat käynnissä lakivalmistelut EU:n ammattipätevyysdirektiivin määräysten soveltamiseksi kansallisesti sekä terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä annetun lain muuttamiseksi. Tehy on osallistunut valmistelutyöhön antamalla lausuntoja ja osallistumalla kuulemistilaisuuteen. Uudet säädökset astuvat voimaan 20.10.2007. Ammattipätevyysdirektiivin täytäntöönpanon tavoitteena on varmistaa liikkuvuuden sujuvuus sekä tultaessa muualta Euroopasta Suomeen että lähdetessä Suomesta Eurooppaan.

Tehy on esittänyt terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevaan lakiin, että kaikilta ammattiryhmiltä, jotka kuuluvat yleisen tunnustamisjärjestelmän piiriin, edellytettäisiin sopeutumisaika tai kelpoisuuskoe huolimatta kolmen vuoden työkokemuksesta kyseisessä ammatissa EU- tai ETA -valtiossa. Tämän menettelytavan yhteydessä on mahdollista varmistaa riittävä kielitaito, jolla on suuri merkitys terveystalouden ammatissa toimimisen ja palvelujen tuottamisen kannalta. Tehy on myös esittänyt, että nimikesuojatun ammattihenkilön nimikettä voi käyttää ainoastaan kyseisen koulutuksen saanut henkilö.

Tutkintojen tunnustamisella tarkoitetaan Suomen viranomaisen päätöstä siitä, millaisen kelpoisuuden ulkomainen tutkinto antaa työmarkkinoilla tai jatko-opintoihin Suomessa. Tällä hetkellä toimintaa säätelevät laki ulkomailla suoritettujen korkeakoulututkintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta (531/1986) ja vastaava asetus (519/1997) sekä laki Euroopan yhteisön yleisen tutkintojen tunnustamisjärjestelmän voimaantulosta (1597/1992) ja vastaava asetus (520/1997). Säänneltyyn, tietyn ammattitutkinnon vaatimaan tehtävään pätevätyömiseksi virnomainen voi määrätä ulkomailla tutkintonsa suorittaneelle lisävaatimuksina täydentäviä opintoja, kelpoisuuskokeen ja/tai soveltuvuusajan. (OPM & TM 2007.) Osa näistä säännöksistä tulee korvautumaan syksyllä 2007 edellisessä kappaleessa esitetyllä uudella lainsäädännöllä.

Tutkinnon tunnustamisesta vastaa yleisesti Opetushallitus, mutta se on antanut terveyden- ja sosiaalihuollon henkilöstön varsinaisen tunnustamistehtävän terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle (TEO). Perusedellytys tutkinnon tunnustamiselle on, että oppilaitos ja sen myöntämä tutkinto kuuluvat kohdemaan viralliseen koulutusjärjestelmään. Ulkomailla opiskellut ei tarvitse

päätöstä tutkinnon tunnistamisesta, jos hän jatkaa opintoja Suomessa, jolloin suomalainen oppilaitos arvioi ulkomailla suoritettut opinnot ja päättää tutkinnon hyväksilukemisesta. (OPM 2006.)

Jotta EU- tai ETA-maissa terveydenhuollon koulutuksen suorittanut henkilö voi toimia Suomessa terveydenhuollon ammattihenkilönä, hänen on haettava ammatinharjoittamisoikeutta Terveydenhuollon oikeusturvakeskukselta. Hakemuksen liitteenä on oltava muun muassa todistus voimassaolevasta ammatinharjoittamisoikeudesta EU-lähtömaassa ja todistus (Diploma Supplement) siitä, että koulutus vastaa EU-direktiivien vaatimuksia. Laillistamisen tai nimikesuojauksen edellytyksenä ei ole valtion viranomaisen vahvistamaa kielitaitovaatimusta. Työnantaja voi vaatia todistuksen riittävästä kielitaidosta. Kielitaidon merkitys ja ammatin harjoittamisen luvanvaraisuus lisäävät ulkomaisen työvoiman käytön haasteellisuutta etenkin sosiaali- ja terveydenhuollossa, jossa kielitaitovaatimukset liittyvät erityisesti potilasturvallisuuteen. (OPM & TM 2007; laki 559/1994.)

Sopimuksessa yhteisistä pohjoismaisista työmarkkinoista (1994) on sovittu, että joissakin sopimusvaltiossa myönnetyn ammatinharjoittamisoikeuden perusteella vastaava oikeus voidaan myöntää myös toisessa sopimusvaltiossa. Sopimus koskee muun muassa seuraavia terveydenhuollon ammatteja: lääkäri, hammaslääkäri, sairaanhoitaja, fysioterapeutti, toimintaterapeutti, kättilö, terveydenhoitaja, röntgenhoitaja, mielenterveyshoitaja, suuhygienisti (hammashuoltaja), hammashoitaja, perushoitaja, lähihoitaja ja laboratoriohoitaja. Sopimusta sovelletaan ammatinharjoittajiin/terveydenhuollon ammattihenkilöihin, jotka ovat Islannin, Norjan, Ruotsin, Suomen tai Tanskan kansalaisia. (Laki 559/1994.)

4 Osaamisen tunnistaminen ammattikorkeakouluissa terveystalalla

Selvityksen tavoitteena oli tuottaa tietoa terveystalalla ammattiliseen koulutusjärjestelmään liittyvistä päällekkäisyyksistä aikuisopiskelijoiden täydentäessä tukintojaan. Selvityksen tarkoituksena oli kartoittaa, miten terveydenhuoltoalan henkilöstön aiempaa osaamista tunnustetaan ja tunnustetaan sairaanhoitajien ammattikorkeakouluopinnoissa Suomessa.

Tutkimus toteutettiin postittamalla 19.2.2007 kyselylomake 37 henkilölle, jotka toimivat ammattikorkeakoulujen terveystalalla toimialajohtajina, koulutusjohtajina

jina tai vastaavina. Kysely lähetettiin ammattikorkeakouluihin ja niiden sivutoimipisteisiin, joissa järjestetään sairaanhoitajakoulutusta. Kyselystä muistutettiin ei-vastanneita sähköpostitse kahden viikon kuluttua kyselyn lähettämisestä. Vastaamattomiin ammattikorkeakouluihin lähetettiin 19.3.2007 vastausmäärän lisäämiseksi uusi kyselylomake ja sähköpostiviesti.

30.3.2007 mennessä saatiin 23 vastausta 19 ammattikorkeakoulusta. Neljästä oppilaitoksesta saatiin kaksi vastausta. Vastausprosentti oli 62 ja ammattikorkeakoulujen kattavuus 76 %. Vastaajista suurin osa toimi toimiala- tai koulutusjohtajina tai koulutuspäälliköinä.

Kyselylomake esitettiin kahdella ammattikorkeakoulun opettajalla ja kolmella terveydenhuoltoalan asiantuntijalla. Esitestauksen jälkeen kyselylomaketta tarkennettiin. Aineisto analysoitiin käyttämällä apuna taulukkolaskentaohjelmaa ja sisällönanalyysi-menetelmää. Ammattikorkeakoulujen toimialajohtajilta saadut vastaukset koodattiin, ja alkuperäiset lomakkeet, joissa oli vastaajien nimi ja oppilaitos, olivat ainoastaan selvityksen laatijan tiedossa. Tutkimuksen tuloksia käsitellään tässä selvityksessä koko maan tasolla, ilman että minkään ammattikorkeakoulun tiedot ovat tunnistettavissa raportista. Aineisto on pyritty käsittelemään ja analysoimaan tarkasti.

Tässä luvussa kuvataan sanatarkasti vastaajien kyselylomakkeissa esille tuomat vastaukset ja mielipiteet. Kyselyn tuloksia pohditaan tarkemmin yhteenveto-osuudessa luvussa 5.

4.1 Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen

Osaamisen tunnistaminen nähdään ammattikorkeakouluissa tärkeäksi aikuisopiskelijoiden määrän kasvaessa. On tarkoituksenmukaista, että aiemmin opittua ja hallittua asiaa tai taitoa ei tarvitse opiskella uudelleen. Vastaajat määrittivät osaamisen tunnistamisen aikaisemmassa koulutuksessa, työssä tai muussa avoimessa oppimisympäristössä hankitun osaamisen huomioimiseksi ja hyväksymiseksi osana opiskelijan tutkintoon vaadittavia suorituksia.

”Osaamisen tunnistamisen tavoitteena on ammatillisen osaamisen ja opiskelijalla olevan, eri tavoin saavutetun osaamisen määrittäminen ja näkyväksi tekeminen eri keinoin.”

”Osaamisen tunnistaminen on omatun ammatillisen tiedon ja taidon sekä arvojen, asenteiden ja uskomusten (eettisen pohjan) arviointia, tunnistamista sekä näkyväksi tekemistä.”

”Osaamisen tunnistaminen on opiskelijalla olevan hoitotaito-tason määrittämisestä suhteessa koulutuksen, ammatin ja tutkinnon vaatimuksiin.”

”Osaamisen tunnistaminen on opiskelijan henkilökohtaiseen taustaan (työ- ja koulutuskokemus) perustuvaa osaamisen tunnistamista suhteessa opetussuunnitelmaan.”

Osaamisen tunnistamista tehdään aikaisempien suoritusten tavoitteiden, sisällön, laajuuden ja suoritustason perusteella sekä vertaamalla työkoekemusta osaamiskuvausten vaatimuksiin. Osaamisen tunnistaminen kohdistuu vastaajien mielestä opiskelutaitoihin ja -strategioihin, oppimismotivaatioon, ammatilliseen tietoon ja taitoon, ammattietiikkaan sekä työn tutkimisen ja kehittämisen vaatimuksiin.

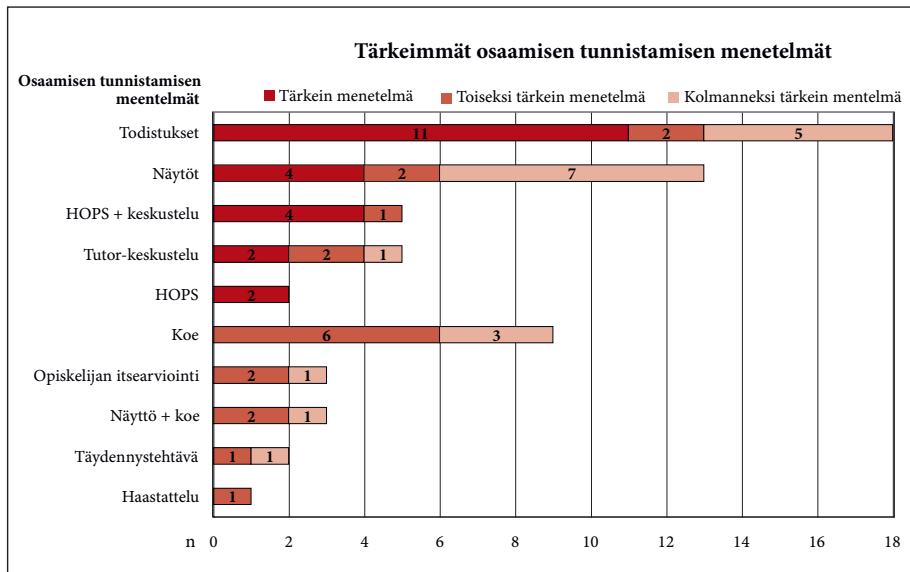
Osaamisen tunnistamiseksi on tehty organisaatio- ja yksikkökohtaisia ohjeita työryhmissä. Tavoitteena oleva osaaminen määritellään koulutusohjelman osaamisprofiilin mukaisesti, jolloin koulutusohjelmakohtaiset vaatimukset ja alan yleiset kompetenssit kirjataan. Määrittelemisen voi lähteä eri ydinosaamisen tasoilta: 1) eurooppalainen /kansainvälinen taso, 2) kansallinen taso, 3) koulutusohjelmataso (koulutusohjelman osaamisprofiili), 4) opintovuositaso, 5) opintojaksotasotaso (ydinainesanalyysi, kuormittavuusanalyysi). Opetussuunnitelmiin on määritelty sairaanhoitajan osaamisalueet sekä eri opintojen antama osaaminen. Opetussuunnitelmaan on muutamissa ammattikorkeakouluissa kirjattu, mistä opiskelija voi saada korvauksia aikaisempien opintojensa tai työkokemuksensa perusteella sekä menettelyohjeet esimerkiksi harjoittelulle omassa työssä tai kesätyön hyväksymiselle osana opintoja. Kuusi vastaajaa ilmoitti, että heidän organisaatiossaan ei ole vielä sovittu yhteisistä osaamisen tunnistamisen käytännöistä.

Osaamisen tunnistamisen keinoina vastaajat ilmoittivat muun muassa todistukset, suoritettut muut opinnot, kokeet, näytöt sekä HOPS -keskustelut.

”Aikuisopiskelijoilta hyväksytään aikaisemmat opinnot ja työkokemus pääsääntöisesti todistusten perusteella ja HOPS:in laatimisen yhteydessä keskustellen. Opiskelijalle rakennetaan yksilöllinen opiskelusuunnitelma aikaisempien suoritusten pohjalta.”

”HOPS-keskustelut käydään lukuvuosittain yksilöllisesti ja ryhmässä kerran lukukaudessa.”

Vastaajia pyydettiin nimeämään organisaationsa kolme tärkeintä aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen menetelmää. Yleisimpänä menetelmänä mainittiin todistukset (11, n=23), näytöt (4, n=23) ja HOPS -keskustelut tutoropettajan kanssa (4, n=23), (kuvio 4). Toiseksi yleisimpänä tunnistamismenetelmänä pidettiin koetta (6, n=19) ja kolmanneksi yleisimpänä keinona näyttöjä (7, n=19). Kokeella vastaajat tarkoittivat alkukoetta, käytännön koetta, teoria- ja taitokoetta sekä tasokoetta esimerkiksi kielissä ja matematiikassa.

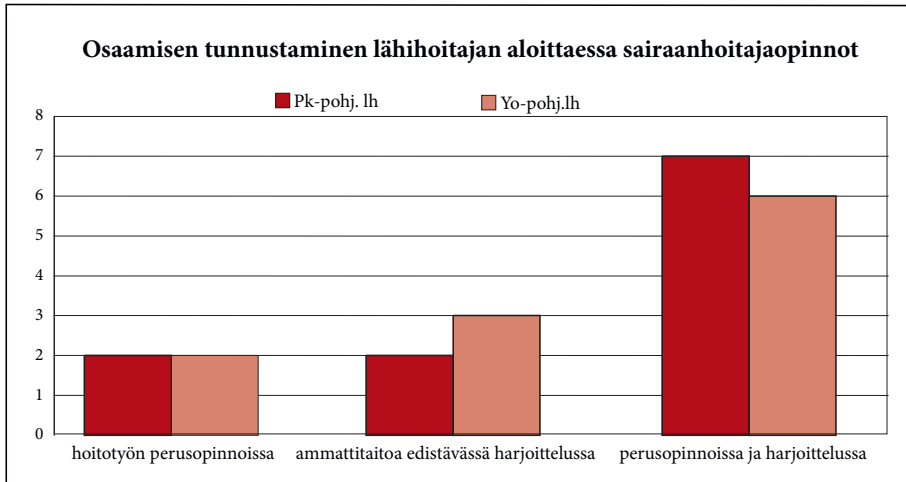

Kuvio 5. Osaamisen tunnistamisen menetelmät ammattikorkeakouluissa.

4.2 Aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisen käytännöt

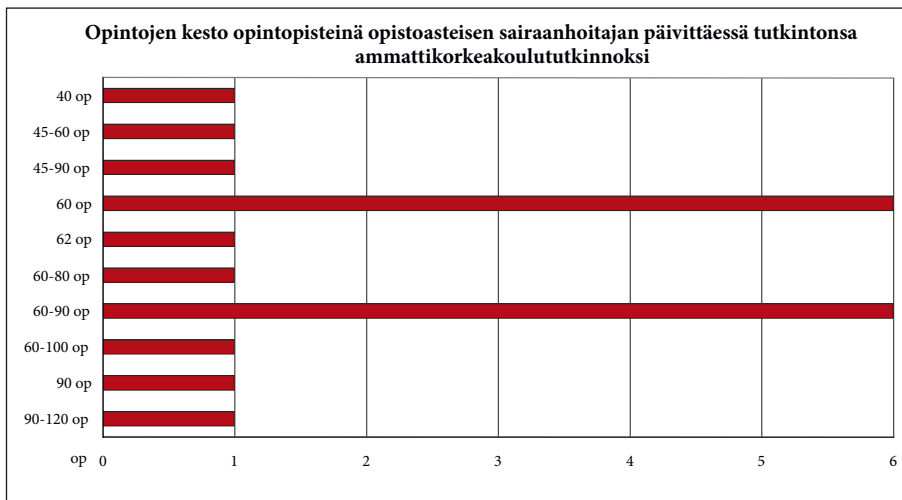
Kun lähihoitaja aloittaa sairaanhoitajan ammattikorkeakouluopinnot, aiemmin hankittua osaamista tunnustetaan ja tunnustetaan lähes samalla tavoin peruskoulu- ja ylioppilaspohjaisten opiskelijoiden kohdalla (kuviot 6). Peruskoulu-pohjaisen lähihoitajan aloittaessa sairaanhoitajaopinnot osaamista tunnustetaan yhdessätoista ammattikorkeakoulussa hoitotyön perusopinnoissa ja/tai ammattitaitoa edistävässä harjoittelussa. Kahdeksassa oppilaitoksessa aiempaa osaamista ei tunnusteta, koska sen katsotaan olevan osa ammattikorkeakoulun sisäänpääsyvaatimuksia. Ylioppilaspohjaisen lähihoitajan kohdalla yhdessätoista organisaatiossa hyväksiluetaan aiempaa osaamista perusopinnoissa ja/tai ammattitaitoa edistävässä harjoittelussa. Viisi vastaajaa ilmoitti, että toisen asteen koulutuksesta tuleville on oma opetusryhmänsä, jossa osaamisen tunnustaminen on huomioitu opetussuunnitelmassa.

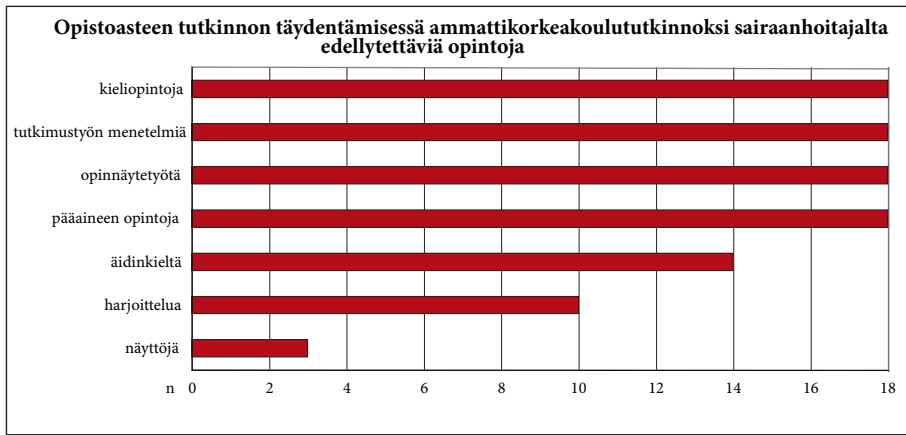
Kuvio 6. Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen lähihoitajan aloittaessa sairaanhoitajaopinnot.

Opistoasteisen sairaanhoitajan siirtyessä korkeakouluopintoihin ammattikorkeakoulut vaativat lisäopintoja. Sairaanhoitajatutkinnon päivittäminen ammattikorkeakoulututkinnoksi edellyttää 40 – 120 opintopisteen opintoja. Yleisimmin vaaditaan 60 – 90 opintopisteen suorittamista (kuvio 7).

Kuvio 7. Opintojen määrä opintopisteinä opistoasteisen sairaanhoitajan täydentäessä tutkintonsa ammattikorkeakoulututkinnoksi

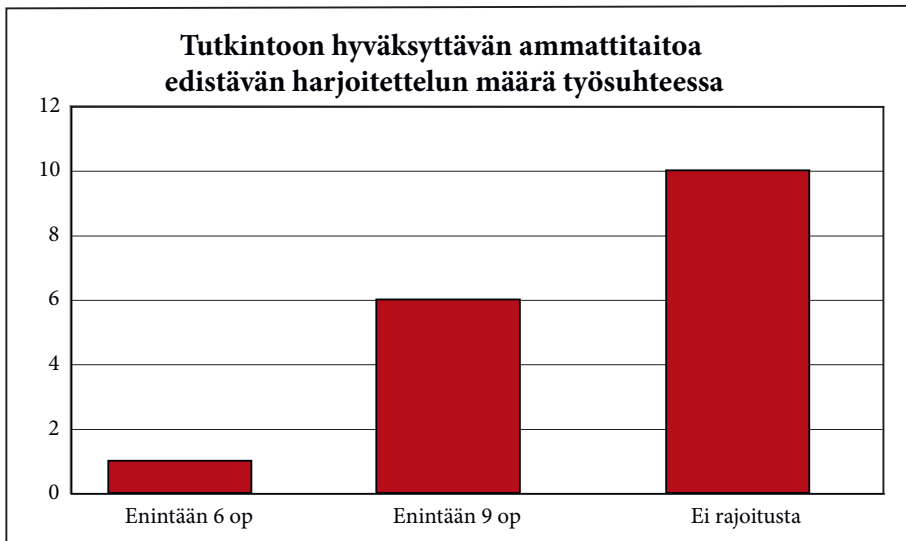
Sairaanhoidajan täydentäessä tutkintonsa ammattikorkeakoulututkinnoksi täydentäviä opintoja vaaditaan vastaajien mukaan usein äidinkielessä, toisessa kotimaisessa kielessä ja englannissa, tutkimustyön menetelmissä ja pääaineen opinnoissa. Lisäksi opiskelijat tekevät yleensä opinnäytetyön ja suorittavat pääaineen lisäopintoja (kuvio 8). Yksittäisissä ammattikorkeakouluissa vaaditaan lisäksi opintoja opiskelu- ja oppimistaidoissa, hoitotieteen teoreettisissa perusteissa, näyttöön perustuvassa toiminnassa, liiketoimintaosaamisessa ja tietotekniikassa.

Kuvio 8. Opistoasteen tutkinnon suorittaneelta sairaanhoitajalta vaadittavat lisäopinnot hän täydentäessään aiemman tutkintonsa ammattikorkeakoulututkinnoksi

Ammattitaitoa edistävää harjoittelua edellytetään joka toisessa ammattikorkeakoulussa. Harjoittelun tarpeellisuutta perustellaan opiskelijan osaamisen syventämisellä, laajentamisella ja päivittämisellä etenkin, jos henkilö on ollut kauan pois työelämästä. Osa opiskelijoista on itse halunnut harjoittelua, koska harjoittelu antaa mahdollisuuden perehtyä toiseen erikoisalaan. Harjoittelun kesto riippuu opiskelijan valitsemista suuntautuvista opinnoista, esimerkiksi jos sisätauteihin erikoistunut sairaanhoitaja haluaa perehtyä mielenterveystyöhön tai perioperatiiviseen hoitotyöhön. Opistoasteen sairaanhoitajilta edellytetään harjoittelua, mikäli he haluavat täydentää tutkintonsa terveydenhoitaja amk -tutkinnoksi. Ammattitaitoa edistävän harjoittelun määrää arvioidaan opiskelijan työkokemuksen ja työtilanteen perusteella. Vaihtoehdot ammattilliset opinnot voi suorittaa omassa työssä tai alueella, jolla ei ole aikaisemmin työskennellyt. Pitkän työkokemuksen omaavilla hoitajilla on joissain terveydenhuollon organisaatioissa ollut mahdollisuus toteuttaa harjoittelu palkallisena toisessa työyksikössä työkiertona, jolloin hän on saanut uutta näkökulmaa ja osaamista hoitotyöhön.

Sekä perustutkintoon johtavassa koulutuksessa että muuntokoulutuksessa työsuhteessa suoritettu ammattitaitoa edistävä harjoittelu voidaan hyväksyä osaksi sairaanhoitajan tutkintoa kaikkien kyselyyn vastanneiden korkeakouluissa. Kuvioista 9 käy ilmi, että yleensä harjoittelua voi suorittaa kuusi opintopistettä tai enemmän. Vastaajat korostivat ammattitaitoa edistävän harjoittelun tavoitteellisuutta. Asiaa tarkastellaan opintojaksoittain ja harjoittelu suunnitellaan yksilökohtaisesti. Harjoittelujaksosta tehdään etukäteissopimus opiskelijan ja työpaikan kanssa, jotta opiskelijan ohjaus ja opintojakson tavoitteet toteutuvat. Koulutusalaohjajista valtaosa (16, n=20) oli sitä mieltä, että ammattitaitoa edistävän harjoittelun toteuttaminen työsuhteessa edistää opiskelijoiden nopeampaa valmistumista.

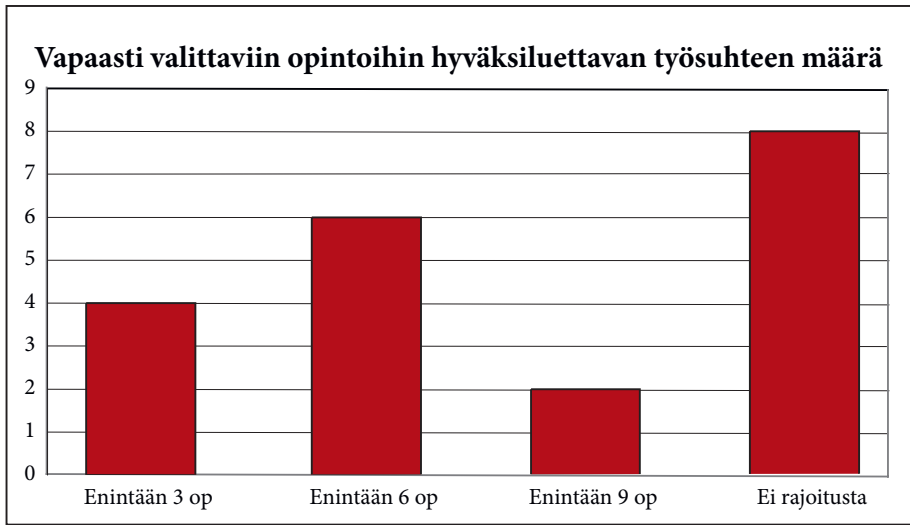

Kuvio 9. Työsuhteessa toteutetun ammattitaitoa edistävän harjoittelun hyväksyminen korvaavuutena tutkintoon.

Vapaasti valittaviin opintoihin voidaan kaikissa ammattikorkeakouluissa hyväksilukea opiskelun aikana työsuhteessa tehtyä työtä (esimerkiksi sijaisuuksia kesäaikana).

Kuvioista 10 käy ilmi, että neljässä organisaatiossa työkokemusta voidaan hyväksilukea enintään kolme opintopistettä, kuudessa ammattikorkeakoulussa enintään kuusi opintopistettä ja kahdessa enintään yhdeksän opintopistettä. Kahdeksassa oppilaitoksessa työkokemusta voidaan tunnustaa ilman rajoitusta eli koko vapaavalinnaisten opintojen määrä. Erään vastaajan mukaan yksi opintopiste vastaa heidän ammattikorkeakoulussaan vähintään kahden kuukauden työssäoloa. Toisen vastaajan oppilaitoksessa yksi opintoviikko vastaa 40 tunnin

yhtäjaksoista sijaismääräystä ammattialan tehtävissä. Kolme koulutusohjelma-johtajaa kertoi, että he hyväksyvät työsuhteessa tehdyn työn, jos se sisältää teoreettisen tehtävän. Vastauksissa tuli myös esiin, että työsuhteessa tapahtuvasta harjoittelusta sovitaan aina henkilökohtaisesti oppijan oppimistavoitteiden ja suoritusten pohjalta. Työkokemukselta edellytetään, että työtehtävät ovat olleet sairaanhoitajan tehtäviä, ei esimerkiksi siivoajan.

Kuvio 10. Työsuhteessa tehdyn työn hyväksilukeminen osana vapaasti valittavia opintoja.

Lähes puolet vastaajista (9, n=20) ilmoitti, että heidän ammattikorkeakoulussaan opiskelee ulkomailla sairaanhoitajatutkinnon suorittaneita opiskelijoita. Eräs vastaaja kertoi, että heidän oppilaitoksessaan opiskelee ulkomailla tutkintonsa suorittaneiden sairaanhoitajaryhmä, jonka koulutuksen työvoimaviranomainen on ostanut. Nämä opiskelijat täydentävät aiemman tutkintonsa ammattikorkeakoulututkinnoksi. Heidän aikaisemmat opintonsa tunnustetaan, arvioidaan ja tunnustetaan sivulla 31 luvussa 4.2 esitettyjen periaatteiden mukaisesti.

Ulkomailla tutkinnon suorittaneille opiskelijoille laaditaan henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat. Useissa maissa opiskelijoiden opintojen perustana on jokin muu kuin hoitotiede. Opintojen täydentäjät suorittavat suomen kielen opintoja ja perehtyvät maan lainsäädäntöön ja terveydenhuoltojärjestelmään. He täydentävät myös hoitotyön, hoitotaidon, terveystieteiden ja tutkimusmenetelmien opintoja sekä tekevät opinnäytetyön. Osaamisen tunnustamiseen ja tunnustamiseen liittyvät päätökset tehdään kaikkien kysymykseen vastanneiden mukaan samoin periaattein niin kotimaassa kuin ulkomaillakin tutkintonsa suorittaneiden osalta.

Ammattikorkeakouluissa opiskelee runsaasti hoitajia, jotka osallistuvat lisä- ja täydennyskoulutukseen. Kyselyssä tiedusteltiin, valitaanko opistoasteen suorittaneita hoitajia ammattikorkeakoulun erikoistumisopintoihin. 17:sta vastaajasta yksi ilmoitti, että opistoasteen tutkinnon suorittaneita ei valita erikoistumisopintoihin, koska opinnot on suunniteltu amk-tutkintoa täydentäviksi opinnoiksi. Kolme vastaajaa ilmoitti, että joissain tapauksissa amk-tutkinnon suorittaneet priorisoidaan opiskelijoita valittaessa.

4.3 Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen sairaanhoitajan ammattikorkeakouluopinnoissa

Ammattikorkeakouluissa päätöksen aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisesta tekee yleensä koulutusohjelmajohtaja tai vastaava (kuvio 11). Vastausten perusteella useissa oppilaitoksissa opinto-ohjaaja tekee suunnitelman osaamisen tunnistamiseksi ja tunnustamiseksi, vastuuopettaja vahvistaa asian ja johtaja tekee lopullisen päätöksen. Myös yliopettaja voi tehdä esityksen johtajalle päätettäväksi.

Kuvio 11. Ammattikorkeakoulujen osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen päätöksentekoon osallistuva henkilökunta.

Kyselyssä haluttiin tietää, millaisia ongelmia osaamisen tunnistamiseen, arviointiin ja tunnustamiseen mahdollisesti liittyy. Pelkona on opiskelijoiden epätasa-arvoinen kohtelu osaamisen tunnustamisessa. Vastaajien mielestä koulutusalaohjoittajat vastaavat siitä, että opiskelijoita kohdellaan oikeudenmukaisesti. Osaamisen tunnistamisen, arvioinnin ja tunnustamisen käytännöt vaativat opettajilta uutta osaamista ja paneutumista asiaan. Opettajat saattavat suhtautua asiaan eri tavoin tai opiskelijalla ja opettajalla voi olla poikkeavia näkemyksiä osaamisen tunnustamisesta, jolloin aiheutuu ongelmia. Osaamisen tunnistaminen vaatii ammattikorkeakoulujen henkilökunnalta aikaa ja paneutumista asiaan.

”Osaamisen tunnistaminen on aina yksilökohtaista ja siksi aikaa vievää.”

”Opiskelija ei aina ymmärrä amk-opintojen tavoitteiden ja sisältöjen olevan erilaisia kuin aikaisemmissa opinnoissa.”

”Opettajien erilaiset tulkinnat vaikeuttavat asian etenemistä.”

Aiemmat opintosuoritukset eivät aina riittävästi kerro opintojen sisältöä ja tavoitteita. Myös opintojen ikä ja suoritusaste aiheuttavat päänvaivaa. Muualla kuin EU-alueella tai Pohjoismaissa opintoja suorittaneiden osaamisen tunnistaminen dokumenttien avulla vaatii laajaa taustatyötä. Ongelmallista on myös toisen asteen koulutuksessa ja virallisen koulutuksen ulkopuolella hankittu osaaminen sekä ammattitutkinnoissa saavutettu osaaminen.

”Asetuksen teksti ”Vastaavan tasoiset opinnot” tuottaa joskus tulkintaongelmia, jos on kyse jostain substanssista, jota ei korkeakouluissa anneta, mutta joka selkeästi täydentää ammattia.”

”Siirto-opiskelijoiden kohdalla on ongelmia HOPS:ien vertailtavuudessa”

”Aikaisempien opintojen sisältöä on joskus vaikea selvittää.”

”Lähihoitajien osaamista ei tunnusteta riittävästi.”

Kyselylomakkeessa kysyttiin myös, nopeuttaako henkilökohtainen opetussuunnitelma opiskelijoiden yksilöllistä valmistumista. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että HOPS edistää yksilöllistä valmistumista.

5 Yhteenveto

Terveysalan ammattikorkeakouluissa on pohdittu osaamisen tunnistamisen problematiikkaa ja kehitetty organisaatio- ja yksikkökohtaisia menettelytapoja. Asia nähdään entistä tärkeämmäksi aikuisopiskelijoiden määrän kasvaessa. Kyselyn mukaan lähes kolmasosassa ammattikorkeakouluja ei ole vielä sovittu osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöistä, vaan ne ovat vasta kehitteillä.

Osaamisen tunnistamisen menetelminä käytetään yleisimmin todistuksia, kokeita, näyttöjä ja HOPS-keskusteluja tutor-opettajan kanssa. Vastaajien käytämät osaamisen tunnistamisen menetelmät olivat varsin perinteisiä. Yksikään vastaaja ei maininnut esimerkiksi cv:tä, portfolioa tai osaamispäiväkirjaa. Viidessä vastauksessa oli yhdistetty HOPS ja keskustelu ja kolmessa vastauksessa näyttö ja koe. Käytetyt menetelmät ovat henkilökunnan kannalta helposti toteutettavissa, mutta voidaan kyseenalaistaa, tunnistetaanko niiden avulla riittävästi non-formaalialia ja informaalia osaamista. Osaamisen tunnistamisessa tulisi käyttää joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti joko yhtä menetelmää tai yhdistää eri menetelmiä arvioinnin luotettavuuden lisäämiseksi. Yleensä yksi tunnistamismenetelmä ei anna luotettavaa ja uskottavaa kuvaa henkilön osaamisesta.

Selvityksessä tuli esiin, että opistoasteisen sairaanhoitajatutkinnon päivittäminen ammattikorkeakoulututkinnoksi edellyttää yleensä 60 - 90 opintopisteen opintoja. Vaihteluväli oli 40 - 120 opintopistettä. Opiskelijoilta vaaditaan siis joissain oppilaitoksissa kolminkertainen työpanos. Korkeakoulut toteuttavat yleisesti opetusministeriön (2002) antamaa ohjetta, jonka mukaan aikuiskoulutuksessa alle 10 vuotta sitten suoritetuista saman alan opistoasteen tutkinnosta luetaan aina hyväksi vähintään 60 - 90 opintopistettä (40 - 60 opintoviikkoa). Täydentäviä opintoja vaaditaan yleisesti äidinkielessä, toisessa kotimaisessa kielessä ja englannissa sekä tutkimustyön menetelmissä ja pääaineen opinnoissa. Opiskelijat tekevät myös asetuksessa (352/2003) säädetyn opinnäytetyön. Puolet ammattikorkeakouluista edellyttää ammattitaitoa edistävän harjoittelun suorittamista.

Osaamisen tunnistaminen koskee erityisesti ammattikorkeakoulujen aikuisopiskelijoita, joilla on aiempi toisen asteen tutkinto ja työkokemusta terveydenhuollosta. Huolimatta siitä, onko opiskelijaksi hakeutuva peruskoulu- tai ylioppilaspohjainen lähihoitaja tai opistoasteinen sairaanhoitaja, opiskelijan aiemmin hankittua osaamista tunnistetaan ja tunnustetaan samojen periaatteiden mukaisesti hänen aloittaessaan sairaanhoitajan ammattikorkeakouluopinnot. Eniten osaamista tunnustetaan yleensä perusopinnoissa ja ammattitaitoa edistävissä harjoittelussa. Kahdeksassa (n=19) ammattikorkeakoulussa aiempaa osaamista

ei tunnusteta peruskoulupohjaisilla opiskelijoilla, koska sen katsotaan kuuluvan sisäänpääsyvaatimuksiin.

Ilahduttavaa oli, että työsuhteessa suoritettu harjoittelu hyväksytään osaksi sairaanhoitajan tutkintoa kaikissa kyselyyn vastanneissa ammattikorkeakouluissa. Samoin kaikissa oppilaitoksissa työsuhteessa tehty työ voidaan hyväksilukea vapaasti valittaviin opintoihin. Työsuhteessa hankitun kliinisen osaamisen hyväksiluvun määrässä on huomattavia eroja ammattikorkeakoulujen välillä (ks. kuviot 9 ja 10 sivuilla 34 ja 35). Osa opiskelijoista hyödyntää opintoihin kuuluvan, ammattitaitoa edistävän harjoittelun mahdollisuutena hankkia lisäosaamista tutustumalla uuteen erikoisalaan. Oman työnantajan toisessa työyksikössä tapahtuvaa työkiertoa tulisi hyödyntää paremmin ammattitaitoa edistävää harjoittelua suoritettaessa.

Joka toisessa kyselyyn vastanneessa ammattikorkeakoulussa opiskelee ulkomailta sairaanhoitajatutkinnon suorittaneita opiskelijoita, joiden opinnot tunnustetaan samojen periaatteiden mukaisesti kuin muidenkin aikuisopiskelijoiden kohdalla. Vastaajien mukaan osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamisen päätöksentekoon osallistuu lähes koko ammattikorkeakoulujen henkilökunta. Opinto-ohjaajat ja/tai tutor-opettajat keskustelevat opiskelijoiden kanssa heidän aiemmasta osaamisestaan, ja tekevät suunnitelman osaamisen hyväksilukemisesta, joka kirjataan henkilökohtaiseen opetussuunnitelmaan HOPS:iin. Koulutusohjelmajohtaja tai vastaava tekee asiasta lopullisen päätöksen.

Vastaajien mielestä osaamisen tunnistamisessa on tärkeää opiskelijoiden tasarvoisen kohtelun toteutuminen valtakunnallisesti. Osaamisen tunnistaminen on opettajille uusi asia, minkä vuoksi yksittäiset opettajat suhtautuvat asiaan eri tavoin. Ammattikorkeakouluissa tarvitaan keskustelua osaamisen tunnistamisesta ja selkeitä ohjekäytäntöjä, joita kaikki noudattavat. Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen menetelmien tulisi olla osa ammattikorkeakoulujen laatukäsikirjaa ja toiminnanohjausjärjestelmää. Tunnistamisprosessien tulee olla kuvattuina ja niistä on tiedotettava opiskelijoille, henkilökunnalle ja työelämän ohjaajille.

Selvityksessä tuli esiin, että kaikissa ammattikorkeakouluissa aiempien tutkintojen suorittaneilla ei ole samanlaista mahdollisuutta osallistua erikoistumisopintoihin kuin ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla. Asetus (464/1998) kuitenkin edellyttää, että heillä on oltava yhtäläiset edellytykset näihin opintoihin. Ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot on suunniteltava siten, että niihin voivat osallistua muutkin kuin ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet.

Tämän selvityksen tuloksia voidaan yleistää muihin terveysalan ammattikorkeakoulututkintoihin, koska koulutusorganisaatioissa on yleensä yhtenäiset käytännöt aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen menettelyjen suhteen.

6 Pohdinta ja johtopäätökset

Hoitotyöntekijöille kehittyminen ihmisenä ja persoonana on tärkeä opiskelumotiivi. Harva opiskelee ja suorittaa tutkintoja pelkästään työelämää tai uraa varten. Toimintaympäristön ja työn nopeiden muutosten myötä työtehtävien muutokset yleistyvät, jolloin ammattien osaamisvaatimukset kehittyvät jatkuvasti. Työntekijä joutuu todistamaan osaamistaan ja pätevyyttään useaan otteeseen työuransa aikana. Koulutuksen rooli on osaamisen kehittämisen ohella tärkeä pätevyyksien osoittamisessa. (Lempinen 2007.)

Sosiaali- ja terveysalan hoitohenkilöstö osallistuu aktiivisesti ammatilliseen lisä-, täydennys- ja jatkokoulutukseen. Sen enempää opiskelijan kuin tasarvoista kohtelua korostavan koulutusjärjestelmänkään kannalta ei voida pitää hyväksyttävänä, että jossain päin Suomea opistotutkinnon suorittanut sairaanhoitaja joutuu opiskelemaan amk-tutkintoa kolme vuotta, kun jossain muualla samaan tutkintoon riittävät vuoden täydentävät opinnot. Opiskelijan kannalta on mielekästä opiskella lähimmässä oppilaitoksessa, mutta hän joutuu pohtimaan, kannattaako täydentävät opinnot suorittaa lähellä vai kauempana olevassa korkeakoulussa, jossa opinnot voi mahdollisesti suorittaa lyhyemmässä ajassa. Vastaavaa käytäntöä ei esiinny samassa mittakaavassa millään muulla ammattialalla.

Terveydenhuollon ammattihenkilöillä on velvollisuus pitää oma ammatillinen osaamisensa ajan tasalla (laki 559/1994). Hoitotyöntekijöiden on tunnistettava osaamisensa ja vaadittava aiemmin hankitun osaamisensa tunnistamista ja tunnustamista lisäopintoja aloittaessaan. Työyhteisössä tunnistettu osaaminen helpottaa sen tunnistamista myös jatko-, lisä- ja täydennyskoulutuksessa. Työssä opittua tulisi hyödyntää siten, että opintojakson sisällä tunnistetaan tietyt osiot, joita täydennetään tarvittaessa. Jos opiskelijan osaaminen ei ole ammatin ydinalueella, niin hän voi tehdä suunnitelman puuttuvan osaamisensa täydentämiseksi.

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista on kehitettävä yhteistyössä työelämän edustajien kanssa. Sosiaali- ja terveysalalla työnantajien on tulevaisuudessa osallistuttava aktiivisemmin osaamisen tunnistamisprosessiin. Työyksiköiden osaamiskartoitusten ja hoitohenkilökunnan osaamisen tunnistamisen avulla työpaikoilla voidaan löytää kehittämis- ja koulutustarpeet sekä varmistaa, että työyhteisössä on oikeanlaista ja ajan tasalla olevaa osaamista. Jatkossa osaamisen tunnistamisen avulla kerättyä tietoa voidaan hyödyntää henkilökohtaisten lisien maksamisessa ja hoitohenkilöstön uramahdollisuuksia kehitettäessä.

Työyksiköissä on mahdollista hyödyntää samoja osaamisen tunnistamisen työkaluja, joita käytetään ammattikorkeakouluissa. Osaamisen tunnistamisen

ylläpitovälineinä voidaan käyttää esimerkiksi työ-, ura-, ammatillista tai elinikäistä osaamiskansioita eli portfolioita. Hoitohenkilökunnan osaamista voidaan arvioida myös työyhteisöissä jo jonkin verran käytössä olevilla menetelmillä, kuten itsearvioinnilla, vertaisarvioinnilla, esimiesarvioinnilla ja kehityskeskusteluissa.

Työpaikoilla tapahtuva ammattitaitoa edistävä harjoittelu vaatii riittävästi aikaresursseja ja päteviä ohjaajia, joilla on oltava lisäkoulutusta tehtävänsä. Myös työsuhteessa tapahtuva harjoittelu vaatii ohjausta. Ammattitaitoa edistävän harjoittelun ohjaajille on järjestettävä valtakunnallisesti samantasoista koulutusta. Terveysalan organisaatioihin on perustettava klinisten opettajien toimia.

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen edellyttää opetussuunnitelmalta selkeitä osaamistavoitteita, kompetensseja, kriteerejä ja niiden määrittelemistä. Koulutuksen tuottamien osaamisvaatimusten on tultava työelämästä, ja opetuksen on vastattava työelämän toimintaa, minkä vuoksi opetussuunnitelmia on kehitettävä yhdessä työelämän edustajien kanssa. Opiskelijoille opettavien asioiden on perustuttava näyttöön ja parhaisiin käytäntöihin.

Osaamisen tunnistamiseen tarvitaan lisää erilaisia hyväksilukemisen malleja. Korkeakouluilla tulee olla valtakunnallisesti yhdenmukainen, luotettava ja läpinäkyvä järjestelmä aiemmin hankitun osaamisen tunnistamiseksi. Se ei saa olla pelkkää todistusten tarkastelua. Ammattikorkeakouluihin on kehitettävä monipuolisia ja soveltuvia menettelytapoja, joissa voidaan koota ja ottaa huomioon asetuksen (532/2003) määrittelemät korkeakoulutasoiset ja hankintatavasta riippumattomat opintosuoritukset ja muut osaamisnäytteet. Opetussuunnitelmissa osaaminen tulisi määritellä riittävän väljästi, jotta se mahdollistaisi informaalisen oppimisen tehokkaan tunnistamisen ja tunnustamisen. Ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintojen on oltava avoimia myös opistoasteen tutkinnon suorittaneille. (Jaakkola 2007.)

Ammattikorkeakoulujen ohjaus- ja neuvontakäytännöt vaativat kehittämistä, mikä vuoksi ammattikorkeakoulujen sisällä resursseja on järjestettävä uudelleen. Opettajien työn sisältö muuttuu, koska osa työajasta täytyy varata aiemmin hankitun osaamisen tunnistamiselle ja hyväksilukujen myötä osa opetustehtävistä vähenee.

Tehy aloitti vuonna 2006 yhdessä ammatillisten yhteistyöjäsenjärjestöjensä (esim. Sairaanhoidajaliitto) kanssa hankkeen ammattipätevyyksien tunnistamiseksi ja erityispätevyysjärjestelmän luomiseksi. Ammattipätevyysrekisterihankkeen tavoitteena on kehittää menetelmiä, joilla työssä opittua ja kehitettyä ammatillista osaamista voitaisiin tunnistaa ja tunnustaa. Hankkeen perustana on Suomen Fysioterapeuttien luoma ”Fysioterapian erikoisasiantuntija” -kriteeristö ja ohjeistus. Tavoitteena on, että kunkin Tehyn yhteistyöjärjestön jäsenet voivat hakea ammattipätevyyden tunnustamista oman liittonsa asiantuntijaneuvostol-

ta, joka suosittelee hakijoitaan Tehyn ammattipätevyysrekisteriä ylläpitävälle arvovaltaiselle toimikunnalle, joka päättää hakemuksen hyväksymisestä ja henkilön kirjaamisesta Tehyn ylläpitämään rekisteriin. Tehyn yhteistyöjäsenjärjestöt pyrkivät luomaan vuoden 2007 aikana kriteeristöt ja asiantuntija-alueet, joiden sisällä arvioidaan kolmea osaamisaluetta: koulutus, työkokemus ja muu kehittämistoiminta. Tämä kehittämistyö muodostaa valmistuessaan erityispätevyysjärjestelmän, jolle on tarvetta työelämässä. Hoitohenkilöstö voi hyödyntää järjestelmää koulutuksellisen ja taloudellisen, mutta myös yhteiskunnallisen edunvalvonnan rakenteissa ja perusteluissa.

Terveydenhuoltoalan työvoimavajeen täyttämiseksi olisi perusteltua laatia yhteistyössä ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen sekä terveydenhuoltoalan ammattijärjestöjen kanssa kehittämis- ja toimenpideohjelma. Opetus- ja työministeriön virkamiestyöryhmä (2007) esittää toimenpideohjelmana, että ulkomaisten opiskelijoiden suomen kielen opiskelua lisättäisiin ja tehostettaisiin. Raportissa ehdotetaan ensi tilassa käynnistettäväksi terveydenhuollon kärkihanke yhteistyössä oppilaitosten ja terveydenhuoltoalan ammattijärjestöjen kanssa. Korkeakoulujen henkilökunnalle esitetään täydennyskoulutusta osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen liittyen.

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisesta on kokemuksia useista Euroopan maista, kuten Ranskasta, Isosta Britanniasta, Irlannista, Pohjoismaista, Virosta ja Belgiasta. Muiden EU-maiden kokemuksia tulee hyödyntää kehitettäessä Suomen ammattikorkeakoulujen osaamisen tunnistamis- ja tunnustamismenettelyjä.

Osaamisen tunnistaminen asettaa uusia haasteita ja vaatimuksia kaikille, jotka ovat asian kanssa tekemisissä. Sen avulla on mahdollisuus lisätä opiskelijoiden opiskelumotivaatiota, kehittää työyhteisöjen osaamista ja tehostaa koulutusressurssien järkevää käyttöä.

Kehittämisehdotukset:

- Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen tarvitaan yhdenmukaisia periaatteita Suomen ammattikorkeakoulujen terveysalan koulutusohjelmissa. Hyvät käytännöt voivat olla myös normeja.
- Tarvitaan valtakunnallinen toimenpideohjelma sosiaali- ja terveysalan koulutuksen opintojen ja osaamisen hyväksiluvun kehittämiseksi siirtäessä seuraavaan opiskelumuotoon.
- Osaamisen tunnistamisessa kaikkia opiskelijoita on kohdeltava oikeudenmukaisesti samojen periaatteiden mukaisesti eri puolilla Suomea.
- Ulkomailla tutkintonsa suorittaneiden lisä-, täydennys- ja valmentava koulutus tulee keskittää yhdelle tai muutamalle oppilaitokselle, joissa luodaan osaamisen tunnistamisen mallit ja toimintatavat, joita muut ammattikorkeakoulut voivat hyödyntää.
- Osaamisen tunnistaminen vaatii saumatonta yhteistyötä oppilaitosten ja työelämän edustajien kanssa.
- Ammattikorkeakoulujen on saatava riittävästi aikuiskoulutuksen aloituspaiikkoja erityisesti erikoistumisopintoihin.
- Ammatillisten erikoistumisopintojen opetussuunnitelmien tulee olla valtakunnallisesti yhtenevät, jolloin niiden tuottama osaaminen voidaan tunnistaa paikkakunnasta riippumatta.
- Ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintojen on oltava aidosti avoimia myös aiemman tutkinnon suorittaneille.
- Ammattikorkeakoulujen lisä- ja täydennyskoulutukseen on kehitettävä oppisopimustyyppisiä rahoitusmalleja.
- Ammattitaitoa edistävän harjoittelun ohjaajille on järjestettävä valtakunnallisesti samantasoista koulutusta ja terveysalan organisaatioihin on perustettava klinisten opettajien toimia.

Lähteet

- Ammattikorkeakoululaki 351/2003. Suomen säädöskokoelma. Helsinki. www.finlex.fi
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/36/EY, ammattipätevyysdirektiivi. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/fi/of/2005/l_255/l_25520050930fi00220142.pdf. Luettu 11.4.2007.
- Arene 2007. Ammattikorkeakoulut Bolognan tiellä, ammattikorkeakoulujen osallistuminen Eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen, projektin loppuraportti. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Asetus Euroopan yhteisön yleisen tutkintojen tunnistamisjärjestelmän voimaantulosta 520/1997. Suomen säädöskokoelma. Helsinki. www.finlex.fi
- Asetus korkeakouluopintojen järjestelmästä 464/1998. Suomen säädöskokoelma. Helsinki. www.finlex.fi.
- Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä 564/1994. Suomen säädöskokoelma. Helsinki. www.finlex.fi.
- Haaga-Helia 2007. TUNNE -hanke. <http://lille.haaga-helia.fi/ampedatk/> ja <http://ope.haaga-helia.fi/tunne/>, luettu 2.9.2007.
- Jaakkola 2007, Ammattitaidon arvioinnin luentomonisteet, Haaga-Helia.
- Keurulainen, H. 2006. Osaaminen ja arviointi. Teoksessa Niskanen, A., Lepänjuuri, A. & Rautio, T. 2006, 22 - 36. Tunnistatko taiturin? Osaamisen tunnistaminen korkea-asteella. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 67. Jyväskylän yliopistopaino.
- Laki Euroopan yhteisön yleisen tutkintojärjestelmän voimaantulosta 1597/1992. Suomen säädöskokoelma. Helsinki. www.finlex.fi.
- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994. Suomen säädöskokoelma. Helsinki. www.finlex.fi.
- Laki ulkomailla suoritettujen tutkintojen virkakelpoisuudesta 531/1986. Suomen säädöskokoelma. Helsinki. www.finlex.fi.
- Lempinen, P. 2007. Osaamisen kehittämiseen, pätevyyden siirtämiseen. Teoksessa Levonon, J. (toim.). Ylempi ammattikorkeakoulututkinto – työelämälähtöistä asiantuntevasta kehittämisestä. Hämeen ammattikorkeakoulu, Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi.
- Markkanen, K. & Tammisto, S. 2005. Maahanmuuttajat hoitoalan työyhteisöissä, Tehyn selvitys monikulttuurisuudesta. Tehyn julkaisusarja B: 3/2005. Multiprint. Helsinki.
- Metsämuuronen, J. 1999. Pehmeät kvalifikaatiot sosiaali- ja terveystieteiden työssä ja ammatillisessa koulutuksessa. Aikuiskasvatus 19 (2), 140 – 150.
- Niskanen, A. & Lepänjuuri A. 2006. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen koulutuksen ja työelämän haasteena. Teoksessa Niskanen, A., Lepänjuuri, A. & Rautio, T. 2006, 9 - 21. Tunnistatko taiturin? Osaamisen tunnistaminen korkea-asteella. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 67. Jyväskylän yliopistopaino.
- Nyyssölä, K. 2002. Koulun ulkopuolella opitun tunnistaminen. Moniste 13/2002, Opetushallitus.
- Opetusministeriö 2002. Ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutuksen opintoja selvittäneen valmisteluryhmän muistio 1:2002.
- Opetusministeriö 2004. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen koulutus-

järjestelmässä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:27, Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.

Opetusministeriö 2006. Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon, koulutuksesta valmistuvien ammatillinen osaaminen, keskeiset opinnot ja vähimmäisopinnot. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:24. Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.

Opetusministeriö 2007a. Ammatillisten tutkintojen kehittämisperiaatteet ja asema koulutusjärjestelmässä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:1, Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.

Opetusministeriö 2007b. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:4, Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.

Opetusministeriö ja työministeriö 2007. Työmaa 2008 – 2012, työperusteista maahanmuuttoa ja maahanmuuttajaväestön työllistymistä edistävä aikuiskoulutusohjelma. Opetusministeriön ja työministeriön yhteisen virkamiestyöryhmän ehdotus 16.3.2007.

Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän mietintö 3:2002. Opetusministeriö 2002.

Pitkänen, T. 2005. Koulutus valokeilassa – Tehyn koulutusstrategia. Tehyn julkaisusarja F: 2/2005, Tehy ry. Multiprint. Helsinki.

Ruohotie, P. 2002. Kvalifikaatioiden ja kompetenssien kehittäminen ammattikorkeakoulujen tavoitteena. Teoksessa Liljander, J.P. 2002, 108 - 127. Omalla tiellä. Ammattikorkeakoulut kymmenen vuotta. Edita, Helsinki.

Saarinen, M. 2000. Tunnistetaanko tutkinnot? Tutkintojen tunnistaminen Euroopan unionissa esimerkkinä Suomen ja Saksan liittotasavallan tutkintojen vastavuoroinen tunnistaminen. Akateeminen väitöskirja, Acta Universitatis Tamperensis 761, Tampereen yliopisto. Tampereen Yliopistopaino Oy, Tampere.

Sopimus pohjoismaisista työmarkkinoista, SopS 2/1994.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus 1194/2003. Suomen säädöskokoelma. Helsinki. www.finlex.fi

STTK 2006a. Osaamisen kehittäminen suomalaisilla työpaikoilla. STTK:n julkaisu 1/2006.

STTK 2006b. STTK:n korkeakoulupoliittinen linja-asiakirja. STTK:n julkaisu 2/2006.

STTK 2006c. Suomi menestyy, STTK:n tavoitteet seuraavalle hallituskaudelle.

Tehy 2006. Tehyn tavoitteet seuraavalle hallituskaudelle. Multiprint. Helsinki.

Valter valtioneuvoston termipankki/korkeakoulusanasto 2007. <http://mot.kielikone.fi/mot/valter/netmot.exe?UI=fivl>. Luettu 20.4.2007

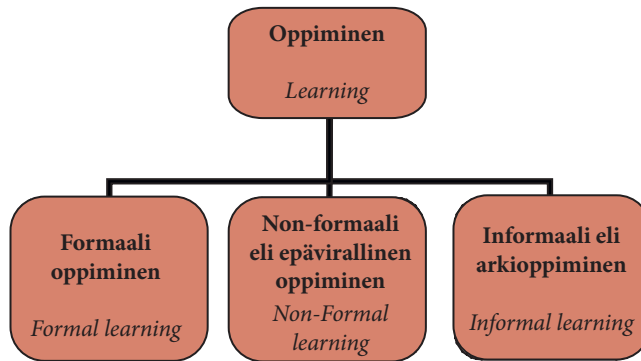
Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 352/2003. Suomen säädöskokoelma. Helsinki. www.finlex.fi

Vänttinen, T. 2006. Hyväksiluku ja osaamisen tunnistaminen ja tunnistaminen ammattikorkeakouluissa – case Mikkelin ammattikorkeakoulu. Esitys Itä-Suomen lääninhallituksen koulutuspäivässä: Itä-Suomen ohjauksen ja yhteishaun koulutuspäivät 2. – 3.11.2006, Anttolanhovi.

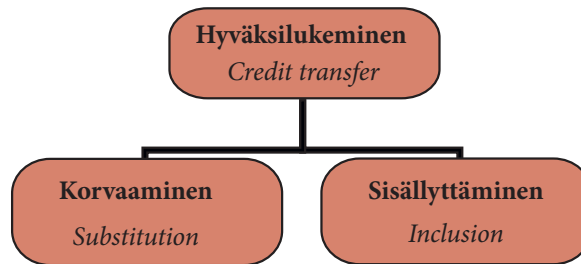
Väärälä, R. 1995. Ammattikoulutus ja kvalifikaatiot. Acta Universitatis Lapponiensis 9. Lapin yliopisto, Rovaniemi.

Liite 1.

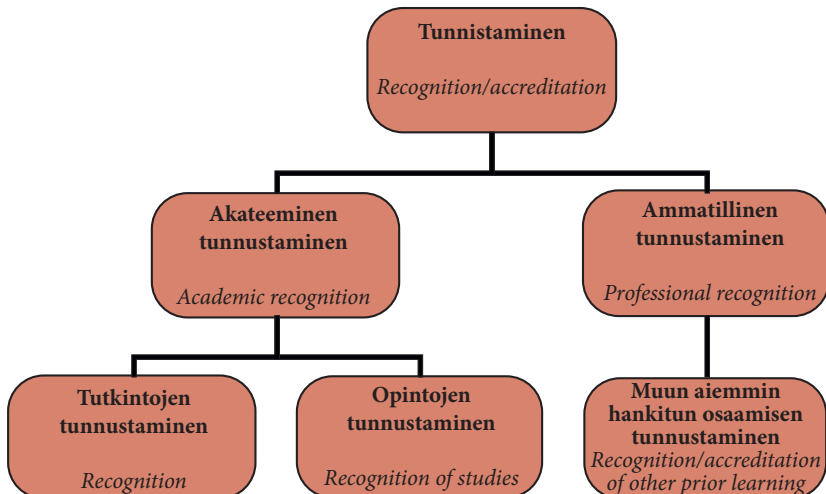
Käsitteiden määrittelyä(OPM 2007b).

Kuvio 1. Oppimisen käsittehierarkia.

Kuvio 2. Hyväksilukemisen käsite.

Kuvio 3. Tunnustamisen käsite.

Liite 2

Kyselylomake

Osaamisen tunnistaminen ammattikorkeakouluissa terveystalalla

Taustatiedot

Nimi
Koulutusorganisaatio
Tehtävä organisaatiossa

Osaamisen tunnistaminen

1. Miten organisaatiossanne määritellään opiskelijan osaamisen tunnistaminen?
2. Osaamisen tunnistaminen on osa koulutusorganisaatioiden jokapäiväistä toimintaa. Nimetkää tärkeysjärjestyksessä kolme käyttämäänne menetelmää, joiden tarkoituksena on opiskelijan aikaisemman osaamisen tunnistaminen.

Osaamisen tunnistaminen ammattitaitoa edistävässä harjoittelussa

3. Voidaanko tutkinnon vapaasti valittaviin opintoihin hyväksilukea opiskelun aikana työsuhteessa tehtyä työtä (esim. sijaisuus kesäaikana)?

☐ enintään 3 opintopistettä	☐ enintään 6 opintopistettä
☐ enintään 9 opintopistettä	☐ ei rajoitusta

4. Voidaanko tutkintoon hyväksyä korvattavuutena ammattitaitoa edistävän harjoittelun toteuttaminen työsuhteessa (esimerkiksi sijaisena lomien aikana)?

☐ enintään 3 opintopistettä	☐ enintään 6 opintopistettä
☐ enintään 9 opintopistettä	☐ ei rajoitusta

5. Edistääkö edellä mainittu ammattitaitoa edistävän harjoittelun toteuttaminen työsuhteessa, opiskelijoiden nopeampaa valmistumista?

☐ kyllä	☐ ei

Osaamisen tunnistaminen lähihoitajan aloittaessa sairaanhoitajan ammattikorkeakouluopinnot ja siihen liittyvä korvaavuus

6. Peruskoulupohjaisen lähihoitajan ollessa kyseessä

☐ hoitotyön perusopinnoissa
☐ ammattitaitoa edistävässä harjoittelussa
☐ osaamista ei tunnisteta, koska se on osa ammattikorkeakoulun sisäänpääsyvaatimuksia

7. Ylioppilaspohjainen lähihoitajan kohdalla

☐ perusopinnoissa
☐ ammattitaitoa edistävässä harjoittelussa
☐ toisen asteen koulutuksesta tuleville on oma opetusryhmänsä, jossa osaamisen tunnistaminen on huomioitu opetussuunnitelmassa

Osaamisen tunnistaminen opistoasteisen sairaanhoitajan siirtyessä ammattikorkeakouluopintoihin (sairaanhoitaja amk)

8. Ammattikorkeakoulussa opistoasteisen tutkinnon täydentäminen ammattikorkeakoulututkinnoksi edellyttää:

- kieliopintoja (toinen kotimainen kieli ja englanti)
- äidinkielen opintoja
- tutkimustyön menetelmiä
- opinnäytetyötä
- pääaineen opintoja
- ammattitaitoa edistävää harjoittelua
- näyttöjä
- muuta, mitä

9. Mikäli edellytätte ammattitaitoa edistävää harjoittelua opistoasteen tutkinnon suorittaneilta, niin millä perustelette sitä?

10. Koulutuksen kokonaiskesto opintopisteinä

Osaamisen tunnistaminen ulkomailla sairaanhoitajatutkinnon suorittaneiden kohdalla

11. Opiskeleeko korkeakoulussanne ulkomailla sairaanhoitajatutkinnon suorittaneita?

- kyllä   ei

12. Jos oppilaitoksessanne on EU:n alueen ulkopuolelta tulleita sairaanhoitajia, jotka täydentävät tutkintoaan ammattikorkeakoulututkinnoksi, mitä lisäopintoja edellytätte heiltä?

Muut kysymykset

13. Kuka ammattikorkeakoulussanne tekee päätöksen osaamisen tunnistamisesta?

14. Tehdäänkö päätökset samoin kotimaassa ja ulkomailla tutkintonsa suorittaneiden osalta?

- kyllä   ei; miksi?

15. Toimivatko organisaationne kaikki terveydenhuoltoalan koulutusohjelmat osaamisen tunnistamisen kohdalla samojen periaatteiden mukaisesti?

- kyllä   ei   muu käytäntö, mikä?

16. Liittyykö ammattikorkeakoulussanne osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen ongelmia?

- ei
 kyllä; kuvailkaa lyhyesti

17. Valitsetteko opistoasteen tutkinnon suorittaneita ammattikorkeakoulun erikoistumisopintoihin?

- kyllä
 ei; mikäli vastasitte ei, perustelu

18. Nopeuttaako HOPS yksilöllistä valmistumista?

- kyllä
 ei

Kiitos vastauksestanne!

Tehy ry/ri ■ PL/PB 10, 00060 Tehy, Finland ■ puh/tel +358 9 5422 7000 ■ fax +358 9 6150 0278 ■ www.tehy.fi